

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 44.

Torsdagen den 27 april.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13, den 14 och den 19 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *E. F. W. Meyer* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående löneregleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm; och

angående anslag för beredande af ökad utrymme för högre lärarinneseminariet och den därmed förenade normalskolan för flickor m. m.

§ 3.

Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt i stats-*Gemensamma* utskottets memorial n:is 65, 66, 93 och 94 föreslagna voteringspro-*omröstningar.* positioner rörande åtskilliga frågor, i hvilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämdt blifvit, att vederbörliga omröstningar öfver de olika besluten denna dag skulle äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

1:sta omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 65, punkt. 1.)

Den, som, i enlighet med Första Kammarens beslut och utskottets hemställan, vill, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, till upprättande af en ordinarie pro-

Gemensamma omröstningar. fessur i medicinsk gymnastik och ortopedi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet på ordinarie stat beviljar ett anslag af 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid nämnda institut är stadgadt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, afslagit utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings, och befanns, att omröstningen utfallit med 73 Ja och 149 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med 94 Ja och 48 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller	73 Ja och 149 Nej,
sammanräkningen visade	167 Ja och 197 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

2:a omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 65, punkt. 2.)

»Den, som, i enlighet med Första Kammarens beslut och utskottets hemställan, vill, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, dels på extra stat för år 1906 anvisar ett anslag af 2,000 kronor att utanordnas till biträdande läraren vid gymnastiska centralinstitutet S. Wallgren såsom personligt lönetillägg, dock med skyldighet för honom att underkasta sig den utvidgade tjänstgöring, som kan för honom bestämmas, dels ock på ordinarie stat för gymnastiska centralinstitutet uppför ett anslag af 250 kronor

att användas till materiel för undervisning i medicinsk gymnastik och ortopedi vid institutet, röstar

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Ja

Den, det ej vill, röstar

Nej

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, afslagit utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.»

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och upp-räkning, och befanns, att omröstningen utfallit med 29 Ja och 192 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankomsten och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med 76 Ja och 46 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller	29 Ja och 192 Nej,
sammanräkningen visade	105 Ja och 238 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

3:e omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 65, punkt. 3.)

»Den, som, i enlighet med Första Kammarens beslut och utskottets hemställan, vill, att Kungl. Maj:ts i punkten 128 under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om anslag till understöd för fort-satt utgifvande under åren 1905 och 1906 af tidskriften Mimer icke af Riksdagen bifalles, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i enlighet med Andra Kammarens beslut, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till understöd för fort-

Gemensamma omröstningar. satt utgifvande under åren 1905 och 1906 af tidskriften Mimer på extra stat för 1906 anvisat ett anslag af 2,000 kronor.»

(Forts.)

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings, och befanns, att omröstningen utfallit med 84 Ja och 132 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 110 Ja och 29 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller	84 Ja och 132 Nej,
sammanräkningen visade	194 Ja och 161 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

4:e omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 66.)

»Den, som, i enlighet med Första Kammarens beslut och utskottets hemställan, vill, att herr J. Bromées i Billsta m. fl. inom Andra Kammaren väcka motion (n:o 81) angående anslag till vice härads-höfdingen G. E. Fahlerantz icke må af Riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, i anledning af berörda motion åt vice härads-höfdingen G. E. Fahlerantz beviljat ett anslag af 15,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings, och befanns, att omröstningen utfallit med 105 Ja och 115 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-

maren samtidigt anställd, hade utfallit med 103 Ja och 40 Nej, *Gemensamma omröstningar.*
 hvadan, då därtill lades Andra Kammarens
 röster eller 105 Ja och 115 Nej, (Forts.)
 sammanräkningen visade 208 Ja och 155 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

5:e omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 93, punkt. 1.)

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen på extra stat för år 1906 till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel beviljar ett anslag af 5,920,900 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit att på extra stat för år 1906 till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja ett anslag af 4,914,900 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns, att omröstningen utfallit med 38 Ja och 178 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 127 Ja och 15 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller 38 Ja och 178 Nej,
 sammanräkningen visade..... 165 Ja och 193 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

6:e omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 93, punkt 2.)

Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, för

Gemensamma omröstningar. anordnande af ett torpedbatteri vid stora inloppet till Karlskrona m. m. beviljar ett anslag af 718,300 kronor och däraf anvisar på extra stat för år 1906 ett belopp af 359,150 kronor, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, afslagit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.»

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns, att omröstningen utfallit med 46 Ja och 175 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med 129 Ja och 12 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller 46 Ja och 175 Nej,

sammanräkningen visade 175 Ja och 187 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

7:e omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 94.)

»Den, som, i enlighet med Första Kammarens beslut och utskottets hemställan, vill,

I) att Riksdagen, i anledning af hvad Kungl. Maj:t under 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 9 hufvudtitlarna föreslagit i fråga om beviljande af anslag till dyrtidstillägg, må, för beredande af dyrtids-tillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjante inom de olika departementen jämte härtill hörande ämbetsverk, kårer och stater, under nedannämnda hufvudtitlar på extra stat för år 1906 anvisa särskilda förslagsanslag till följande belopp, nämligen:

under andra hufvudtiteln	kronor	63,000: —
» tredje	»	» 4,200: —
» fjärde	»	» 14,288: —
» femte	»	» 36,000: —
» sjätte	»	» 900,000: —
» sjunde	»	» 50,000: —
» åttonde	»	» 80,000: —
» nionde	»	» 85,000: —

att utbetalas med iakttagande, att för beräkning af dyrtidstillägg *Gemensamma omröstningar.*
skola gälla följande grunder:

1:o Dyrtidstillägg utgår med tio procent å kontant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 500 kronor.

2:o Från åtnjutande af dyrtidstillägg undantagas:

a) de tjänstemän och betjänte, i hvilkas aflöning ingår bostads- eller boställsförmån in natura;

b) de tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för innevarande år uppgå till högre belopp än 7,000 kronor;

c) de tjänstemän och betjänte, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete, dyrtidstillägget oberäknadt, år 1904 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 7,000 kronor;

d) de tjänstemän och betjänte, hvilkas aflöningsförmåner vid 1901, 1902, 1903 eller 1904 årens riksdagar ny- eller omreglerats efter andra grunder än dem, som följts vid de äldre staternas fastställande.

3:o Dyrtidstillägg må allenast tilläggas tjänstemän och betjänte, hvilkas aflöning blifvit af Konung och Riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter af Riksdagen pröfvade grunder.

4:o Dyrtidstillägg beräknas endast å aflöningsförmåner, hvilka utgå af statsmedel. Där aflöning bestrides dels af statsmedel, dels ock af andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del däraf, som utgår af statsmedel, dock att åt lärare och tjänstemän vid universiteten, i hvilkas aflöning ingå jämväl andra medel än statsmedel, dyrtidstillägg må beräknas å hela det belopp, hvartill aflöningen blifvit, på sätt i nästföregående moment sägs, bestämd att minst uppgå.

5:o Dyrtidstillägg beräknas å följande slag af aflöningsförmåner: lön;

tjänstgöringspenningar, däri inberäknadt häradskrifvare tillkommande tillägg till deras fasta tjänstgöringspenningar;

kontant bostads- och inkvarteringsersättning;

arfvode;

med lön likställdt lönetillägg; samt

dagaflöning vid flottan.

6:o Dyrtidstillägg till den, som af statens medel åtnjuter lön eller arfvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en af dessa, nämligen för den, som medför högsta aflöningen, eller, därest denna på mer än ett ställe är lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad; samt

7:o Dyrtidstillägget anses tillhöra lönen.

II) att dyrtidstillägg i enlighet med de af utskottet föreslagna grunder jämväl må för innevarande år utgå till tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa;

III) att, i anledning af hvad justitieombudsmannen föreslagit, Riksdagen må, för beredande af dyrtidstillägg enligt ofvanstående grunder åt tjänstemännen vid justitieombudsmansexpeditionen, för

Gemensamma år 1905 anvisa ett belopp af 800 kronor att utbetalas af riksgäldskontoret; röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutit,

I) att Riksdagen, i anledning af hvad Kungl. Maj:t under 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 och 9 hufvudtitlarna föreslagit i fråga om beviljande af anslag till dyrtidstillägg, må, för beredande af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjante inom de olika departementen jämte därtill hörande ämbetsverk, kårer och stater, under nedannämnda hufvudtitlar på extra stat för år 1906 anvisa särskilda förslagsanslag till följande belopp, nämligen:

under andra hufvudtiteln	kronor	12,500: —
» tredje	»	»	2,400: —
» fjärde	»	»	9,500: —
» femte	»	»	28,000: —
» sjätte	»	»	818,700: —
» sjunde	»	»	30,000: —
» åttonde	»	»	65,000: —
» nionde	»	»	67,900: —

att utbetalas med iakttagande, att för beräkning af dyrtidstillägg skola gälla följande grunder:

1:o Dyrtidstillägg utgår med tio procent å kontant aflöning, dock icke i något fall med högre belopp än 300 kronor.

2:o Från åtnjutande af dyrtidstillägg undantagas:

a) de tjänstemän och betjante, i hvilkas aflöning ingår bostads- eller boställsförmån in natura;

b) de tjänstemän, hvilkas aflöningsförmåner af statstjänst för innevarande år uppgå till högre belopp än 5,000 kronor;

c) de tjänstemän och betjante, hvilkas sammanlagda inkomster af arbete, dyrtidstillägget oberäknadt, år 1904 af vederbörande taxeringsmyndigheter uppskattats till högre belopp än 5,000 kronor;

d) de tjänstemän och betjante, hvilkas aflöningsförmåner vid 1901, 1902, 1903 eller 1904 årens riksdagar ny- eller omreglerats efter andra grunder än dem, som följts vid de äldre staternas fastställande.

3:o Dyrtidstillägg må allenast tilläggas tjänstemän och betjante, hvilkas aflöning blifvit af Konung och Riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter af Riksdagen pröfvade grunder.

4:o Dyrtidstillägg beräknas endast å aflöningsförmåner, hvilka utgå af statsmedel. Där aflöning bestrides dels af statsmedel, dels ock af andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del däraf,

som utgår af statsmedel, dock att åt lärare och tjänstemän vid universiteten, i hvilkas aflöning ingå jämväl andra medel än statsmedel, dyrtidstillägg må beräknas å hela det belopp, hvartill aflöningen blifvit, på sätt i nästföregående moment sägs, bestämd att minst uppgå.

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

5:o) Dyrtidstillägg beräknas å följande slag af aflöningsförmåner: lön; tjänstgöringspenningar, däri inberäknadt häradsskrifvare tillkommande tillägg till deras fasta tjänstgöringspenningar; kontant bostads- och inkvarteringsersättning; arfvode; med lön likställdt lönetillägg; samt dagaflöning vid flottan.

6:o) Dyrtidstillägg till den, som af statens medel åtnjuter lön eller arfvode för två eller flera befattningar, utgår endast för en af dessa, nämligen för den, som medför högsta aflöningen, eller, därest denna på mer än ett ställe är lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad; samt

7:o) Dyrtidstillägget anses tillhöra lönen.

II) att dyrtidstillägg i enlighet med de af utskottet föreslagna grunder jämväl må för innevarande år utgå till tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa;

III) att, i anledning af hvad justitieombudsmannen föreslagit, Riksdagen må, för beredande af dyrtidstillägg enligt ofvanstående grunder åt tjänstemännen vid justitieombudsmansexpeditionen, för år 1905 anvisa ett belopp af 600 kronor, att utbetalas af riksgäldskontoret.»

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings, och befanns, att omröstningen utfallit med 64 Ja och 158 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 106 Ja och 34 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller 64 Ja och 158 Nej,
sammanräkningen visade 170 Ja och 192 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Svar å interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr statsrådet m. m. O. W. Virgin, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Andra Kammaren har gifvit tillstånd åt ledamoten af kammaren, herr K. G. Karlsson, att framställa en interpellation till statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet.

Innan jag går att besvara denna interpellation, ber jag att få beklaga, att detta icke skett för länge sedan, men anledningen därtill är, att jag ansåg mig först böra företaga en resa till Göteborg, då nämligen interpellationen, såsom herrarne veta, rörde sig om sjukvårdsförhållandena vid Göta artilleriregementes kasernetablissemant i Göteborg. Denna resa skulle afse, att jag skulle få tillfälle att på ort och ställe studera förhållandena för att sedan kunna gifva fullt korrekta upplysningar och lämna fullständigt besked, såsom ju naturligt är, att jag skulle önska. Emellertid har det trägna arbetet under tiden för Riksdagens sammanvaro vållat, att denna resa icke kunde företagas förr än tämligen kort tid före påsk, och sedan kommo påskferierna emellan, hvilket allt gjort, att interpellationens besvarande icke kunnat ske förr än i dag.

Nu ber jag emellertid att få lämna svar på frågorna, därvid jag skall taga dem i den ordning de äro framställda.

Frågan n:o 1:

»Är det med herr statsrådets vetskap som den redan förut otidsenliga och olämpligt placerade sjukafdelningen vid Första Göta artilleriregemente i en tid, då regementet undergår nydaning och utvidgning, förflyttas på ett sådant sätt, att den blir ännu mera otidsenlig, olämplig och otillräcklig med afseende på utrymme och isoleringsmöjligheter?»

Innan jag går in på det direkta besvarandet af denna fråga, ber jag att få erinra om följande, säkerligen allmänt kända förhållande.

Vid de kasernetablissemant, som under de senare årtiondena uppförts för truppförband tillhörande armén hafva för minskning af kostnaderna icke anordnats *sjukhus* i vanlig mening, utan endast sjukrum eller s. k. *sjukafdelningar*, förlagda antingen i någon af etablissementets egentliga kasernbyggnader eller i en särskild paviljong. I dessa sjukafdelningar hafva vårdats personer med de vanligen förekommande sjukdomarne af mindre allvarsam beskaffenhet, under det att patienten i svårare fall afpolletterats till vederbörande garnisonssjukhus (i Stockholm), länslasarett eller annat allmänt sjukhus. I sjukafdelningarna hafva äfven för observation inlagts för epidemiska sjukdomar misstänkta individer, hvilka, i fall sådan sjukdom verkligen konstaterats, sedermera transpoterats till ortens epidemisjukhus. En följd af de anförda förhållandena är, att dessa sjukafdelningar hvarken behöft eller kunnat anordnas såsom full-

ständiga sjukhus, hvarför på de förra måste ställas vida blygsammare anspråk än på de senare. Denna synpunkt är af stor vikt vid bedömandet af nu förevarande fråga.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Kungl. Göta artilleriregementes nuvarande kasernetablissemang uppfördes från början för 8 batterier, men då regementet genom 1892 års omorganisation förminskades till 6 batterier, blef en af de sålunda öfverflödiga batterilokalerna inredd till sjukafdelning, hvilken ännu begagnas och fortfarande kan användas såsom sådan, intill dess lokalen genom haubitsbatteriernas uppsättande varder behöflig för ett batteri. Genom nu antydda åtgärd besparades den till omkring 46,000 kronor beräknade kostnaden för en särskild sjukhusbyggnad, som ursprungligen varit afsedd att uppföras för regementet enligt plan granskad af kungl. medicinalstyrelsen. Den sålunda inredda sjukafdelningen, vid hvilken så vidt möjligt hänsyn tagits till de fordringar, som medicinalstyrelsen uppställt vid granskningen af nyss nämnda förslag till särskild sjukhusbyggnad, är synnerligen rymlig, och mot dess beskaffenhet i öfrigt kan man — med hänsyn till dess ursprungliga uppgift att användas som batterilokal — icke hafva något att anmärka. Detta framgår också däraf, att öfverfältläkaren i en inspektionsberättelse af den 16 november 1898 angående ifrågavarande sjukafdelning yttrade, att den »var synnerligen väl hållen och i öfrigt syntes motsvara alla billiga fordringar på ett regementssjukhus.»

Hvad åter beträffar den sjukafdelning, som nu nyinredts för att i sinom tid aflösa den ofvan nämnda, var den från början otillräcklig med afseende på utrymme och isoleringsmöjligheter, men efter anmälan om förhållandet från regementsläkaren till den nuvarande regementschefen vidtogos genast åtgärder, genom hvilka de anmärkta olägenheterna aflägsnades. Utrymmet ökades nämligen genom tilläggande af två stora rum jämte en tambur m. m., af hvilka rum det ena kan fullständigt isoleras från den öfriga delen af lokalen. Efter denna förändring, som beslöts och påbörjades slutet af sistlidna år, kan, enligt förut åberopade regements- och fördelningsläkares utsago, sjukafdelningen i fråga — med några ytterligare mindre förändringar — före inflyttningen göras användbar för sitt ändamål, äfven om den i vissa afseenden lämnar ett och annat öfrigt att önska.

Frågan n:o 2:

»Kommer herr statsrådet att vidtaga åtgärder för att vid ifrågavarande regemente åstadkomma tillfredsställande anordningar i berörda afseende?»

Af hvad jag redan anfört som svar å frågan n:o 1 framgår, att kungl. Göta artilleriregemente tills vidare disponerar tvänne sjukafdelningar, af hvilka hvar och en för sig enligt vederbörande militärläkares utsago är tillräcklig för regementets behof. Under sådana förhållanden lära några åtgärder utöfver de antydda, mindre

Svar å *interpellation.* förändringarne i afseende på sjuklokaler för nämnda regemente icke för närvarande vara påkallade.

(Forts.)

Frågan n:o 3:

»Anser icke herr statsrådet det vara nödvändigt, att de militära myndigheter, som hafva arméns nybyggnader om hand, vid uppgrändet af planer till militärsjukhus äfvensom vid mera genomgripande förändringar uti kasernernas sjukafdelningar åläggas att höra medicinska auktoriteter samt att lämna de af nyanläggningen eller ändringarne berörda truppförbandens läkare tillfälle att i saken yttra sig?»

Till svar å denna fråga tillåter jag mig framhålla, att de militära myndigheter, som hafva arméns nybyggnader om hand, sedan länge rådfört sig med medicinska myndigheter beträffande anordnande af sjuklokaler inom kasernetablissemment vid armén, om det ock understundom på grund af kostnadshänsyn icke varit lämpligt eller möjligt att i alla delar uppfylla de af sistnämnda myndigheter uppställda, ofta mycket vidtgående fordringarna. Ett exempel därå lämna just de nyss berörda förhållandena vid Göta artilleriregemente. För detta utarbetades ursprungligen inom fortifikationen ett förslag till särskild sjukhusbyggnad, hvilket framlades för kungl. medicinalstyrelsen. Denna byggnad var beräknad att kosta 40,400 kronor, men efter vidtagande af vissa ändringar och tillägg, som medicinalstyrelsen fordrat i sitt yttrande af den 8 februari 1892, uppgick kostnaden till 46,000 kronor. I följd af regementets reduktion blef det emellertid, såsom förut är omnämndt, möjligt att genom inredande af en batterivåning bespara sist anförda belopp. Detta var, som sagdt, redan år 1892.

Med anledning af den vid samma års *urtima riksdag* beslutade omorganisationen af armén uppfördes ett antal kasernetablissemment. Hvad beträffar förslagen till sjukpaviljonger och sjuklokaler för dessa etablissemment, blefvo konceptritningarna till sjukpaviljongerna i Jönköping, Uppsala och Östersund (utförda enligt samma typ), liksom ock till sjukhusbyggnaderna vid Sollefteå läger, under hand föreslades för öfverfältläkaren och af honom gillade. För öfrigt (i Ystad, Malmö och Umeå) tog man, så långt de disponibla medlen tillät, hänsyn till medicinalstyrelsens fordringar af år 1892.

Hvad beträffar ordnandet af sjuklokalerna vid de kasernetablissemment, hvartill *1902 års Riksdag* beviljade anslag, hafva förslagen till de sjukpaviljonger, som äro afsedda att uppföras vid nämnda etablissemment, under senare delen af förloppet år blifvit utarbetade af fortifikationen i samråd med öfverfältläkaren och chefen för sjukvårdsbyrån inom arméförvaltningens intendentsdepartement. Enligt nämnda förslag skola i sjukpaviljongerna, i motsats mot hvad förut varit brukligt, anordnas jämväl operationsrum med särskildt rum för nyopererade, detta i enlighet med medicinalstyrelsens i skrifvelse den 2 april 1900 till chefen för fortifikationen lämnade program för sjukhus å mötesplatserna. Sjukrum för officerare hafva likaså, detta

på grund af det yttrande, som afgafs af den utaf Kungl. Maj:t den 8 november 1901 tillsatta granskningsnämnden, upptagits i dessa förslag.

Svar å interpellation.

(Forts.)

Vidkommande vidare etablissemanten för de 5 norrländska infanteriregementena, uppgjordes först förslag till sjukpaviljonger vid dessa i öfverensstämmelse med en af öfverfältläkaren granskad konceptritning. Emellertid skedde vid uppgörandet af hufvudritningen till ifrågavarande sjukpaviljonger en omarbetning med hänsyn till de större fordringar med afseende såväl å utrymme som utförande, hvilka af öfverfältläkaren och chefen för sjukvårdsbyrån framstälts vid utarbetandet af förslagen till de sjukpaviljonger, som omförmäls i föregående punkt.

Hvad till sist angår sjukpaviljongerna för de återstående 15 infanteriregementena, för hvilka anslag till kasernetablissemant äskats af innevarande års Riksdag, äro de afsedda att utföras enligt samma ritning, som i samråd med öfverfältläkaren och chefen för sjukvårdsbyrån utarbetats för kungl. Hallands och Västmanlands regementen. Dessa tillhöra, som bekant, den förut omförmälda kategori af truppförband, för hvilken etablissemant anslag beviljades af 1902 års Riksdag.

Af hvad jag nu anfört som svar å den föreliggande 3:e frågan torde framgå, att de militära myndigheter, som hafva arméns nybyggnader om hand, åtminstone allt sedan år 1892 under olika former samrådt med medicinska myndigheter, då det gällt uppgörandet af planer till militärsjukhus. Resultatet af detta samarbete har utan tvifvel blifvit väsentliga förbättringar af sjuklokalerna, i afseende å såväl utrymme som inredning och andra anordningar. Men det får å andra sidan icke fördöljas, att de medicinska myndigheternas högt uppdrifna fordringar i afsevärd grad ökat kostnaderna för ifrågavarande lokaler. Såsom ett exempel härå ber jag att få anföra följande.

En sjukpaviljong af den typ, som användes vid de under 1890-talet uppförda artillerietablissemanten i Östersund, Jönköping och Uppsala, men utvidgad och lämpad för ett fältinfanteriregemente enligt 1901 års härordning, skulle efter nu gällande arbets- och materialpris kosta omkring 46,000 kronor, under det att de sjukpaviljonger som äro afsedda för fältinfanteriregementenas ännu återstående etablissemant, äro beräknade till 66,000 kronor; kostnadsökningen för en paviljong är alltså 20,000 kronor eller något öfver 43 %.

Herr K. G. Karlsson i Göteborg: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet få frambära mitt tack för det svar han lämnat å den interpellation, som kammaren tillätit mig att framställa. Af detta svar framgår ju, att förhållandet i det öfverklagade afseendet skulle vara icke oväsentligt bättre, än hvad jag i motiveringen för interpellationen

Svar å interpellation.

(Forts.)

har uppgifvit. Emellertid ber jag nu få understryka, att det i interpellationen ingår två moment. Det ena rör den rent lokala frågan, nämligen beträffande Göta artilleriregemente. Det andra momentet infattar mera allmänna synpunkter om nödvändigheten af att de medicinska myndigheterna rådfrågas, då sjukafdelningar skola anläggas eller ändringar i desamma vidtagas.

Hvad nu angår de lokala förhållandena i Göteborg, har äfven jag nu under påskferierna erhållit upplysning därom, att förbättringar på sista tiden blifvit vidtagna i det afseende, som herr statsrådet berört, i det att två större lokaler ställts till sjukafdelningens förfogande. Men dessa två lokaler hafva icke ursprungligen varit afsedda för det ändamålet, utan de hafva varit afsedda till lektionsrum. Först sedan klagomål framkommit, har förbättring ägt rum. Det är *detta*, som jag för det första vill konstatera. Och min interpellation har framför allt varit riktad därpå, att vederbörande militära myndigheter skulle taga de medicinska auktoriteterna till hjälp, då det är fråga om att anordna sjukhus. För att kammaren icke skall tro, att jag löpt åstad i ogjordt väder, ber jag också att få betona, hvad som icke skall kunna vederläggas, nämligen att läkarne vid ifrågavarande regemente icke blifvit tillfrågade rörande dessa saker. Då det var fråga om att göra ändring i sjukhuslokalerna eller flytta dem från ett ställe till ett annat, därför att de lokaler, som nu disponeras för sjukvårdsändamål, skulle användas, om jag icke missminner mig, till batterilogement, *då* tillfrågades, som sagdt, icke regementets läkare. Och det är *detta*, som jag för min del finner mycket anmärkningsvärdt. Särskildt det förhållande att *efteråt* vederbörande vid regementet varit tvungna att vidtaga förbättringar, visar väl, synes det mig, att det hade varit bättre och lämpligare att *på förhand* fråga läkarne vid regementet. Förhållandet är nämligen, att det då fanns och fortfarande finnes en byggnad, som förut varit använd till skolhus, men som af läkarne angifvits såsom särdeles lämplig till sjukhus. Denna byggnad har emellertid lämnats till militärhandtverkarne. Det skulle ju kunna ifrågasättas, huruvida icke den lokal, som af fortifikationsbefälhafvaren — jag gissar, att det är han, som har hand om lokalerna på platsen — föreslagits till sjukhuslokal, lämpligare skulle kunnat användas af handtverkarne, och det har icke heller blifvit jäfvadt, hvad jag i motiveringen för interpellationen uppgifvit, nämligen att sjukrummen äro förlagda midt emellan smedjan och köksafdelningen — i sanning en föga lämplig plats för dylika lokaler. Det måste väl, förefaller det mig, hafva varit lämpligare, att handtverkarne fått denna lokal, och att den ifrågavarande skolbyggnaden blifvit använd till sjukhus. Dessutom tillkommer, att det finnes en flygel inom kasernområdet, som är alldeles särskildt lämpad för sjukvård. Men när vederbörande läkare — så mycket kan jag säga, ty jag har svart på hvitt på detta, fastän jag icke precis anser lämpligt att nämna hans namn, vände sig till fortifikationsbefälhafvaren först med den frågan, huru-

vida icke skolhuset skulle kunna användas till sjukhus, så fick han det svaret: Detta kostar pengar; men pengar finnas icke. De hade redan blifvit använda för anordnande af sjukafdelning på det ställe, som utaf läkaren förklarats olämpligt. Och samma svar fick läkaren, när han föreslog den nyssnämnda flygeln för ändamålet.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Som sagdt, jag tror, att det förefunnits fullt fog för min interpellation, och enligt de upplysningar, jag fått under påskferierna, är man där nere i Göteborg ganska belåten med att interpellationen framställts just för att man anser, åtminstone där, att interpellationen har ledt till önskad resultat, d. v. s. att man ernått så mycket, som för närvarande torde kunna vara möjligt att vinna.

Jag sade nyss, att det ingår två moment i min interpellation, dels fråga om de lokala förhållandena där nere i Göteborg och dels frågan om de allmänna synpunkterna rörande nödvändigheten af samarbete mellan de militära och de medicinska myndigheterna. Jag vågar icke bestrida, utan jag håller tvärtom för alldeles riktigt hvad herr statsrådet sade, att det vid många tillfällen kan åstadkomma ökade utgifter, om man skall rätta sig efter de medicinska auktoriteternas yrkanden. Jag skulle till och med vara böjd att tro, att de medicinska auktoriteterna stundom kunna gå väl långt i sina fordringar. Men jag finner det vara absolut oriktigt att icke rådfråga dem, hvilket nog mycket ofta händt, att man icke gjort.

Efter det jag framställde min interpellation, har jag från olika delar af landet mottagit bref från militärläkare, hvilka hafva rent af tackat för interpellationen. En skrifver: »När jag i tidningarna fick se interpellationen rörande sjukhuslokalerna vid kungl. Göta artilleriregemente, blef jag riktigt glad. Och jag anhåller af allt hjärta att få tacka. Endast på dylikt sätt torde det vara möjligt att vinna rättelse i detta *oefterrättighetstillstånd*, som länge rådt i våra militära sjukvårdsförhållanden.»

En annan skrifver i ett bref, som visserligen är ställdt till en annan ledamot af kammaren, men som dock af denne öfverlämnats till mig: »I anledningen af interpellationen rörande sjukvården vid Göta artilleriregemente tar jag mig friheten framställa, om ej lämpligt vore att söka gifva frågan litet större räckvidd, då jag tror, att detta vore väl behöfligt. Ett faktum är nämligen, att litet hvarstädes byggas kaserner, om hvilkas sjukafdelningar hvarken truppförbandets egna läkare eller medicinalstyrelsen, som dock enligt tjänstgöringsreglementet har högsta öfverinseendet öfver arméns sjukvård, fått säga ett ord. Följden är ock, att dessa lokaler blifvit mycket olämpliga. Då nu dels byggas, dels komma att byggas en mängd kaserner, vore det ytterst nödvändigt att, ju förr dess hellre, vederbörande finge sig en påstötning till bättnad såväl för våra värnpliktige som för rikets kassa.» Detta är utdrag ur bref från militärläkare.

Nu kan det ju synas egendomligt, om man har i minne, hvad herr statsrådet yttrade rörande ökade kostnader, om man skulle

Svar å interpellation.

(Forts.)

följa läkarnes råd, att den sistnämnde läkaren ordat om besparing i rikets kassa. Men sådana fall kunna nog inträffa. Och i det afseendet skall jag taga mig friheten att återgifva en del af en skrivelse från medicinalstyrelsen till Konungen af den 8 februari 1892, hvilken skrivelse just rör Göta artilleriregementes sjukhuslokaler. Den behandlar den sjukhusbyggnad, hvilken, enligt hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet omnämnde, ursprungligen var afsedd att uppföras vid detta regemente. I denna officiella skrivelse refereras chefens för fortifikationen yttrande i ärendet; och detta yttrande visar, att den läkare, som talat om besparing, i händelse man rådfrågar de medicinska myndigheterna, verkligen kan hafva rätt. Enligt sagda referat innehöll chefens för fortifikationen yttrande bland annat följande: »Tiden hade ej medgifvit, att anordningarne i byggnaden förut underställts medicinalstyrelsens granskning, men chefen för kungl. fortifikationen ansåg, att denna granskning utan hinder för etablissementets uppförande skulle kunna ske framdeles, samt att de ändringar, som möjligen skulle kunna anses erforderliga, icke skulle kunna i afsevärd mån inverka på kostnaden.» Det är väl ändå något egendomligt att framlägga förslaget till granskning *efter* det att man hade uppfört etablissementet. Lyckligtvis blef nu dock detta etablissement icke uppfördt, därför att, såsom vi hörde, en inskränkning ägde rum af regementets batterier från 8 till 6, och att man af denna anledning ansåg, att man kunde reda sig med mindre anordningar, än ursprungligen afsetts. Om emellertid detta sjukhus hade kommit till utförande, hade säkerligen de mycket grava anmärkningar, som medicinalstyrelsen framställde mot sjukhuset, och hvilka anmärkningar återfinnas i den omnämnda skrifvelsen, gifvetvis, därest de skulle hafva blifvit iakttagna, åstadkommit ganska stora extra kostnader.

Att verkligen icke allt är, som det borde vara på detta område, bestyrkes ytterligare af en skrivelse från en annan militärläkare, däri han säger: »Saken är den, att vårt militärläkareväsen är så organiseradt, att vi ej hafva någon makt alls att åstadkomma några hygieniska förbättringar. Talar man muntligt med chefen om rådande hygieniska missförhållanden eller framställer förslag till en förbättring, så »skall man tänka på saken». Och så blir det ej mer. Lämnar man in en »P. M.», så hamnar den i papperskorgen hos honom eller intendenten. Jag känner en militärläkare, som, då dessa vägar icke ledt till målet, påpekat missförhållandena i sin årsrapport (ämbetsberättelse) till medicinalstyrelsen. Men detta skulle han aldrig hafva gjort, ty det inbringade honom af chefen en ganska skarp tillrättavising med befallning att nästa år först insända koncept till årsrapport, och först om detta blifvit godkänt, själfva rapporten.» Denne läkare slutar sin rätt långa skrivelse i ämnet på följande sätt: »Och hvad särskildt fördelningsläkaren beträffar, är han endast 'förordnad t. v.', och 'förordnandet' kan lätt 'upphöra', om han visar sig alltför nitisk eller själfständig i tjänsten. Det är

ej längre sedan än 1900 som ett dylikt 'förordnande', utan inne-
hafvarens önskan, fråntogs en regementsläkare.»

Svar å interpellation.

(Forts.)

På grund af förhållanden, som herrarne nog torde förstå, kan jag icke namngifva brefskrifvarne, men jag tror i alla fall, särskildt om man försökt att något taga reda på förhållandena på ifrågasvarande område, att man skall inse, att fog förefunnits för den interpellation, som jag tagit mig friheten att framställa. Emellertid ber jag att få tacksamt erkänna, såsom jag redan förut gjort, att förbättringar nu tyckas hafva blifvit vidtagna i Göteborg. Och skulle denna min interpellation kunna i någon ringa mån bidraga till ett lifligare samarbete än hittills mellan de militära och de medicinska myndigheterna, är jag alldeles öfvertygad därom, att detta skulle vara till båtnad för försvaret, ty jag är öfvertygad, att detta skulle i sin mån bidraga till att hos befolkningen stärka förtroendet för försvaret, hvilket förtroende ju är — därom lära vi alla kunna vara ense — nödvändigt för att vårt försvar skall få verklig effektivitet.

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman! Med anledning af den tredje frågan i interpellationen och det svar, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet därpå lämnade, ber jag att få yttra några ord. Herr statsrådet syntes vilja antyda, att åtminstone efter år 1892 ett intimt samarbete skulle hafva ägt rum mellan de militära och de medicinska myndigheterna, när det varit fråga om uppförande af sjukvårdsanstalter för armén. Jag undrar dock, om icke herr statsrådet sett saken i något för ljus dager därvidlag. Sedan 1891 har jag varit ledamot i medicinalstyrelsen. Den första eller så godt som första viktiga fråga, som jag där hade att handlägga jämte öfverfältläkaren, var just frågan om en sjukhusbyggnad vid Qviberg. De anmärkningar, som därvid framställdes mot det af de militära myndigheterna uppgjorda förslaget, voro emellertid så grava, att förslaget måste kasseras. Vi hafva nyss hört från statsrådsbänken, att äfven det förändrade förslag, som sedermera inlämnades, och som med vissa förändringar godkändes af medicinalstyrelsen, af vissa skäl icke kom till utförande, utan att en helt annan anordning vidtogs, en nödfallsanordning, om jag så må kalla den.

Sedan detta skedde år 1892 ha, jag vågar gentemot herr krigsministerns yttrande påstå det, de militära myndigheterna icke en enda gång vändt sig till medicinalstyrelsen för att erhålla råd rörande de sjukhusanordningar, som erfordras för armén eller flottan. Detta måste naturligtvis förefalla så mycket egendomligare, som det finnes tvenne kungliga bref, af år 1875 och 1876, hvilka *älägga* vederbörande militära myndigheter att hänvända sig till medicinalstyrelsen i dylika frågor. Genom dessa bref, hvilkas bestämmelser mig veterligen icke blifvit upphäfdade, åligger det uttryckligen de militära myndigheterna att före byggandet af för arméns eller flottans behof afsedda nya sjukhus eller vid reparationer af äldre sådana, hvari-

Svar å interpellation.
(Forts.)

genom sjukrummens anordning i väsentligare mån förändras, underställa de uppgjorda planerna medicinalstyrelsen, som äger att granska och godkänna desamma med de jämkningar, som ur sanitär synpunkt kunna vara betingade.

Det var just på grund utaf dessa kungliga bref, som fortifikationsbefälhafvaren ingick till medicinalstyrelsen åren 1891 och 1892 med begäran om granskning af ritningarna till sjukhuset vid Qviberg. Såsom jag nämnde, hade detta den utgång, att medicinalstyrelsen såg sig nödsakad att kassera det förslag, som framlagts, på grund af icke mindre än några och tjugu anmärkningspunkter mot desamma. Sedan dess har medicinalstyrelsen, som sagdt, icke vidare blifvit rådfrågad i dylika frågor. Om detta är en tillfällighet, kan jag icke säga, men det ser dock knappast så ut.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nämnde, att öfverfältläkaren i stället blifvit någon gång tillfrågad i sådana ärenden. Ja, jag har mig väl bekant, att så varit fallet, men jag har mig också lika väl bekant, att förhållandet icke är så, som nyss nämndes, nämligen att han därvid förklarade sig nöjd med de förslag, som då framlades för honom. Tvärt om gjorde han mycket väsentliga anmärkningar mot de uppgjorda förslagen, utan att dock någon enda af dessa anmärkningar ledde till påföljd. I detta fall ha således vederbörande militära myndigheter, i stället för att vända sig till medicinalstyrelsen, såsom det rätteligen ålegat dem, funnit för godt att vända sig till öfverfältläkaren. Men icke ens hans råd hafva blifvit följda.

Att det är skäl uti att medicinalstyrelsen, som enligt sin instruktion har skyldighet att yttra sig i dylika angelägenheter, någon gång också tillfrågas angående desamma, torde herr statsrådet nog erkänna, om jag pekar hän på de minst sagdt egendomliga förhållanden, som i vissa afseenden ägt rum ända in till sista åren vid våra nya och dyrbara kaserner här i Stockholm. Där har t. ex. inrättats en sjukhusafdelning på sådant sätt, att den uppförts längst upp under taket af kasernbyggnaden, och uppgången till denna sjukhusafdelning bestod endast i en smal vindeltrappa, som till och med var så smal, att de sjuka, som skulle föras upp till afdelningen, måst bäras i, som man säger, gullstol, d. v. s. på armarna af kamrater. Det har icke funnits möjlighet att på annat sätt få upp dem i sjukrummen. Jag behöfver väl icke nämna, hvilka obehag som ofta uppstå genom att förlägga en sjukhusafdelning alldeles under taket på en byggnad. Hvar och en torde äfven lätt kunna tänka sig, hvilka olägenheter som mången gång måste uppstå genom en sådan absurd anordning, som att man icke kan transportera de sjuka till sjukrummen på annat sätt än genom att bära dem å händerna. När ifrågavarande sjukafdelning anordnades blef icke *heller* medicinalstyrelsen rådfrågad, icke ens läkaren vid regementet, efter hvad för mig uppgifvits, icke heller någon annan sakkunnig person.

Jag tror för min del, att det vore mycket fördelaktigt, om vederbörande ville något mer, än som i herr statsrådets svar skedde, fästa afseende vid den anmärkning, som interpellanten gjort i tredje punkten af sin framställning, och att, när nu årligen så dyrbara kasernbyggnader skola anordnas, som planen är, icke blott en eller annan enskild person eller möjligen tjänsteläkare blir tillfrågad angående deras inre anordning, utan att verkligen den myndighet höres, som har till åliggande att besvara de frågor, som ställas till densamma rörande den militära hälsovården och sjukvården, så att man får ett sakkunnigt yttrande att rätta sig efter. Ty man får icke begära, att våra vanliga militärläkare, som aldrig erhållit någon nämnvärd undervisning i militär hälsovård, skola vara kompetenta att lämna sådana yttranden, då däremot i medicinalstyrelsen finnas personer, som under lång tid intimt sysslat just med sjukvårdsfrågor, både civila och militära. Det synes mig därför, att det skulle vara mycket lämpligt, om man för framtiden ville tillämpa föreskrifterna i ofvanberörda kungl. bref af år 1875 och 1876, hvilka, såsom jag förut nämnde, aldrig mig veterligen blifvit upphäfdade, på det att äfven de militära sjukvårdsfrågorna måtte i framtiden få en fullt sakkunnig utredning och behandling.

Svar å interpellation.
(Forts.)

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition angående förändrad lydelse af 2, 10 och 17 §§ i nådiga förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887.

Härefter öfverlämnades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel, erforderliga för öfvergången till det af Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslagna förändrade sättet för beskattning af socker.

Till bevillningsutskottet hänvisades vidare Kungl. Maj:ts propositioner:

angående en inkomstskatt för år 1906; och

angående vissa ändringar i gällande stämpelförordning.

Slutligen remitterades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 60 regeringsformen.

§ 6.

Efter föredragning af herr *C. J. Jakobsons* på kammarens bord hvilande motion, n:o 289, hänvisades motionen till bevillningsutskottet.

§ 7.

Herr *P. P. Waldenströms* vid kammarens närmast föregående sammanträde framställda och då bordlagda anhållan att till herr statsministern få framställa ett spörsmål föredrogs häruppå; och blef berörda anhållan af kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6.

Ordet lämnades på begäran till friherre Barnekow, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall taga mig friheten föreslå, att kammaren ville besluta, att konstitutionsutskottets i dag för andra gången bordlagda utlåtande n:o 6 skall föredragas till afgörande vid plenum nästa onsdag den 3 maj.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 9.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial n:o 84, i anledning af remiss med öfverlämnande af uppgift å förändringar år 1904 i statsverkets inkomster af för dess räkning utarrenderade kronoegendomar m. m.

§ 10.

Vidare föredrogs, men bordlades åter särskilda utskottets n:o 1 memorial, n:o 4, och särskilda utskottets n:o 2 utlåtande, n:o 1.

§ 11.

Bankoutskottets häruppå föredragna memorial n:o 10, angående förändrad inredning af byggnaden för riksbankens afdelningskontor i Malmö, blef af kammaren godkändt.

§ 12.

*Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensione-
ring.*

Till afgörande förelåg härefter Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 24, i anledning af väckta motioner rörande invaliditets- och ålderdomspensionering.

Till utskottet hade öfverlämnats tre i Andra Kammaren väckta motioner i detta ämne.

I motion, n:o 129, hade herr *K. H. Branting* jämte tre medmotionärer föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t på nytt taga i öfvervägande, huru de i Riksdagens skrivelser af 11 maj 1884 och 10 maj 1895 gjorda framställningarne i syfte att bereda invaliditets- och ålderdomsförsäkring åt arbetare och med dem jämställda kunde snarast möjligt blifva förverkligade.

*Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensionie-
ring.
(Forts.)*

Herr *P. O. Lundell* hemställde i motionen n:o 143, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru en på frivillighetens grund med statsbidrag understödd allmän ålderdoms- och invalidpensionering skulle kunna åstadkommas, samt därefter fortast möjligt inkomma till Riksdagen med sådant förslag i ärendet, hvartill utredningen kunde föranleda.

Slutligen hade herr *J. Forssell* med 18 medmotionärer och med instämmande af 13 ledamöter af kammaren väckt motion, n:o 168, hvori motionärerna föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t behagade anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes på i motionen anförda grunder låta utreda och för en kommande Riksdag framlägga förslag till en ålderdomspensionering af alla rikets invånare, som uppnått en viss ålder.

Utskottet hemställde, att i anledning af föreliggande motioner Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga frågan om anordnandet af invalid- och ålderdomspensionering under förnyad pröfning och snarast möjligt för Riksdagen framlägga det förslag, Kungl. Maj:t kunde finna för frågans lösning påkalladt.

Reservation hade afgifvits af herr *Olofsson* mot vissa delar af motiveringen.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Herr *Palme*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är i dag på dagen tio år sedan den 27 april 1895 vi i Andra Kammaren behandlade frågan om Kungl. Maj:ts förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.

Frågan var då, såsom herrarne veta, icke ny, ty den hade legat redan 11 år så att säga på bordet allt sedan den — på grund af Adolf Hedins motion — af Riksdagen år 1884 till Kungl. Maj:t riktade skrifvelse med begäran om åtskilliga i sammanhang med denna fråga stående spörsmåls upptagande. Under de 21 år, som sedan dess hafva förflutit, har den ena kommittén efter den andra arbetat på lösningen af detta svåra spörsmål. Den ena gången efter den andra har Kungl. Maj:t till Riksdagen öfverlämnat propositioner med förslag, gående ut på olika lösningar af dessa frågor,

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

och en hel mängd enskilda motioner hafva vid olika perioder framlagts inom Riksdagen, men alltjämt står denna fråga olöst; denna fråga, som för att citera den nyss afgångna statsministerns ord icke kan falla, utan måste lösas.

Det är därför, som det af alla vänner utaf denna frågas lösning har hälsats med en mycket stor tillfredsställelse, att frågan nu från olika håll inom kammaren upptagits. Det är också därför som vi alla, som vilja dess lösning, kunna vara tacksamma och tillfredsställda med det förslag, hvartill femte tillfälliga utskottet kommit i sin nyss upplästa slutkläm.

Om jag nu har begärt ordet, så är det sålunda icke för att på något sätt opponera mig mot denna slutkläm, hvilken jag till alla delar är med om, utan det är af en annan anledning. Utskottet har nämligen efter en synnerligen intresseväckande och i mått af det utrymme, som lämpligen kan bestås i ett sådant utskottsbetänkande, gjord historik och öfversikt öfver lagstiftningen i hithörande frågor inom andra länder, kommit fram med konturerna till ett definitivt förslag till frågans lösning. Det måste ju betraktas såsom något synnerligen aktningsvärdt och lofvärdt, att ett utskott, som på detta sätt arbetat utan kansli och utan all den hjälp, som de stora utskotten hafva, gripit sig an med denna svåra uppgift, hvilken under alla dessa 20 år icke kunnat lösas, nämligen att åtminstone skissera en lösning af frågan.

Emellertid är den lösning, som utskottet nu föreslår, icke sådan, att jag för min del anser mig kunna vara med om densamma, och därför är jag icke till fullo med om den motivering, som ligger till grund för utskottets förslag.

Vi veta alla, hurusom uti 1 § i nu gällande fattigvårdsförordning finnes stadgadt, under hvilka kvalifikationer en person kan få del af fattigvården. Uti 33 § i fattigvårdsförordningen finnes stadgadt, att där de medel, som inflyta genom afkastningen af ett fattigvårdssamhälles för fattigvården afsedda fasta egendom, kapital och annat icke förslå, skall hvad därutöfver behöfves utdebiteras på kommunens invånare på samma sätt som våra vanliga kommunalutskylder. Men icke har det fallit någon in att kalla detta en *försäkring*. Det ena är en plikt, som ålegat samhället; det andra har varit en skatt, som utgått efter samma grunder, efter hvilka våra vanliga skatter utgå, för att fylla denna samhällets åliggande plikt. Nu vill utskottet, och detta med all rätt synes det mig, att denna fattigvård, som omnämnes uti 1 § af fattigvårdsförordningen — det är ju utskottets mål att söka i en framtid åtminstone åstadkomma en aflösning af fattigvårdstungan — skall ersättas med en *rätt* till pension, en rätt som hvarje medborgare, som blir af ålder eller invaliditet hindrad att arbeta, skall vara berättigad att påfordra. Detta är jag för min del mycket med om, och därigenom borttages ju till väsentlig del det förhatliga

och förödmjukande i fattigvården. Men utskottet anser å andra sidan, att medel härtill böra tagas icke såsom hittills genom en uttaxering på kommunernas invånare enligt de grunder, som gälla för den vanliga kommunala beskattningen, utan utskottet vill förvandla denna afgift för att fylla samhällets plikt mot dessa olycklige, som behöfva hjälp, till *en personlig skatt*. Det vill förvandla den från att vara en af förmögenhet och inkomst beroende afgift till en personlig afgift, som skall drabba mer eller mindre lika alla medborgare i samhället. Det är, fastän namnet icke är uttaladt i i utskottsbetänkandet, det system för ordnandet af denna sak, som gemenligen blifvit kalladt det Raabska förslaget och som på många håll vunnit mycket stora sympatier och som äfven jag funnit i vissa afseenden mycket tilltalande. Men hvad jag icke kan vara med om, det är att göra denna skatt till en personlig skatt, i all synnerhet som det synes vara afsedt att göra den till en personlig, *lika för både fattig och rik* utgående skatt. Det kan å ena sidan knappast kallas en försäkring i högre grad än den nu utgående fattigvården, och å andra sidan blir det en oskäligen beskattning af individen och icke längre af förmögenhet och inkomst.

*Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensionering.*

(Forts.)

Det är detta jag har velat uttala, då nu denna fråga kommit fram, och jag skulle helst vilja, att kammaren skulle besluta att, utan att ingå på eller ansluta sig till motiveringen i hvad angår det sätt, som utskottet tänkt sig för lösning af denna fråga, bifalla den kläm, hvartill utskottet kommit. Jag vill emellertid icke göra något bestämdt formuleradt yrkande i sådant afseende, då jag först vill se, om under diskussionens lopp något annat yrkande kan komma att framställas, med hvilket jag kan förena mig. Tills vidare anhåller jag, med ogillande af utskottets motivering i hvad den afser utskottets förslag till frågans lösning, sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olofsson: Herr talman! Såsom framgår af utskottets betänkande, har jag reserverat mig mot vissa delar af utskottets motivering. Visserligen är jag i mångt och mycket redan förekommen af den föregående talaren, men jag skall likväl anhålla att få säga något i denna sak och till en början göra en erinran gentemot utskottet, då utskottet på sidan 28 uti betänkandet säger: »Den af herr Forssell m. fl. afgifna motionen, n:o 168, afser ålderdomspensionering af alla rikets invånare, som uppnått en viss ålder, hvilken pensionering skulle *utan* pensionsavgifter från de enskildes sida bestridas af statsmedel. Detta ord »utan» anser jag nämligen icke fullt riktigt; jag påpekade detta redan inom utskottet, men det står likväl fortfarande kvar.

Jag vill hänvisa till hvad som står i herr Forssells motion, hvilken äfven jag underskrifvit. Det återfinnes på sidan 8 i utskotts-betänkandet.

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

»Då det gäller en så stor sak som en ålderdomspension åt alla medborgare, hvilka uppnå en viss ålder, så torde ock den personliga skatt, som nu utgår till staten under namn af mantalspenningar, därtill böra anslås, men beloppen höjda till minst 1 och 2 kronor.»

Man kan således säga, att det i alla fall är en personlig afgift, fastän den har namn af skatt och ingår bland skattemedlen.

Därjämte förekomma i utskottsbetänkandet några principuttalanden, som jag icke kan vara med om.

Utskottet framhåller först vikten af att tillse, huru man »genom statens mellankomst må kunna bereda de ekonomiskt svagare samhällsmedlemmarne nödortftig bärning på deras ålderdom, innan omsorgen utsträckes att omfatta rikets samtliga inbyggare, medan tillika en pensionering af sistnämnda utsträckning måste medföra synnerligen stora kostnader, så framt pensionerna skola något så när motsvara behofvet.»

Det är i och för sig mycket sant, men jag tror, att just det Raabska förslaget har hägrat för utskottet såsom ett förslag, hvarpå man möjligen skulle kunna bygga. För min del är jag icke tilltalad af detta förslag just därför att det medför för stor vidlyftighet. Det blir sådana kostnader för administration, att jag tror de skola mer än uppväga de fördelar, man skulle vinna. Men om man kunde ordna saken så, att man finge pensioner åt alla svenka medborgare, som uppnått 65 års ålder, så skulle det blifva bättre, än om man sätter en gräns mellan dem, som skulle hafva pension, och dem som icke skulle hafva det. Ty det kommer att blifva så många olägenheter, obehag och kostnader, att jag aldeles icke är tilltalad af detta förslag. Enligt det Raabska förslaget skulle pensionsnämnder tillsättas i hvarje kommun med i de mindre kommunerna fyra medlemmar, utsedda af kommunen, och en ordförande, utsedd af Konungens befallningshafvande, samt i de större kommunerna åtta ledamöter och en ordförande. Jag skall icke trötta kammaren med att uppräknat allt, som står i 43, 44 och 45 §§ i detta förslag. I den första af dem finnas 12 moment, i den andra 6 moment och i den tredje 7 moment. Det är föreskrifter, hvarefter pensionsnämnderna skulle handla; och jag är öfvertygad om att dessa pensionsnämnder skulle blifva fullt ut lika dyrbara, som våra vägstyrelser för närvarande äro. Ser man efter, så kosta dessa från 300 t. o. m. 1,600 kronor. Medelsiffran torde nog bli omkring 500 kronor för hvarje förvaltning. Det är ändå en summa, som är ganska stor, då den skall beräknas för alla Sveriges kommuner, hvilka uppgå till ett antal af i det närmaste 2,500. Tager man 5 hundra gånger denna siffra, får man en administrationskostnad på $1\frac{1}{4}$ miljon. Det anser jag vara så godt som bortkastade penningar. Ty om man ordnade denna sak så, att alla finge pension, skulle man slippa nämnderna. Om man toge de personliga afgifterna, såsom mantalsafgifter, skulle man icke behöfva tillsätta nya institutioner och nya tjänstemän.

Jag har därför uppsatt ett litet förslag till ordnande af denna sak, och jag skall taga mig friheten att framlägga det. Jag borde hafva gjort det i en skriftlig reservation. Men då utskottet ville hafva rent bord före påsk, ville det icke gifva mig någon tid att skrifva en reservation, utan jag får nu först tillfälle att säga min mening.

*Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensione-
ring.*

(Forts.)

Jag har fått ett papper från statistiska centralbyrån, som visar, huru många män och kvinnor som lefva öfver 65 års ålder. År 1902 funnos 194,145 män och 243,962 kvinnor öfver 65 års ålder; det är alltså i det närmaste 13 % af hela Sveriges befolkning. Om man då beräknar pensioner åt alla dessa, så att hvarje man får 180 kronor och hvarje kvinna 120, så skulle det erfordras ett belopp af 64,221,340 kronor per år.

Jag glömde att säga, att jag är icke fullt belåten med utskottets kläm, då det talas om att man också skulle sörja för invaliderna. Jag lät emellertid denna betänklighet falla, då det blott gällde en skrifvelse om utredning. Men när det gäller invalider, har man ju redan en olycksfallsförsäkringslag, som till stor del sörjer för dem, och dessutom finnas i många kommuner rätt stora donationer för dessa, så att jag anser, att man icke bör hafva dem med, utan att det får blifva en framtidsfråga.

Om man då fråndrager de förut af staten pensionerade jämte öfver 65 års ålder lefvande invalider, får man i rundt tal en summa af 60 miljoner kronor, som skulle behövas för att pensionera hela Sveriges befolkning, nu lefvande öfver 65 års ålder.

För att nu kunna anskaffa en sådan summa skulle man

1) öka mantalspenningarna, nu 40 öre för man och 20 öre för kvinna, till 6 kronor för man och 3 kronor för kvinna, så finge man utöfver den nuvarande mantalspenningeskatten, som 1902 var kronor 837,854, en summa (beräknad för samma år) på kronor 11,729,956,

2) Utgifterna för kommunernas fattigvård utgjorde 1902 mellan 15 och 16 miljoner kronor. Denna utgift skulle väl efter en allmän pensionering af den omfattning, som jag här redan antyd, förminskas med minst kronor 12,000,000. Denna summa skulle då i stället för till fattigvård utgå till ålderdomspensionering.

3) Afsättningen till arbetareförsäkringsfonden kronor 1,400,000 skulle likaledes afsättas för nu ifrågavarande ändamål.

4) Räntan af nämnda fond torde snart kunna beräknas till kronor 800,000, som också lägges hit.

5) Fördubbla bevillningen för fast egendom samt af inkomst samt tilläggsbevillningen, hvilka utgjorde för år 1902

	kronor	8,126,584
och	»	6,999,311
således	»	15,125,895

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

6) En inkomstskatt, lika stor som vi redan hafva, kronor 10,500,000. Dessa summor sammanräknade utgöra kronor 51,555,851.

7) Genom förhöjd skatt å spritvaror och tobak kunde man öka inkomsterna med kronor 6,444,149; då har man en summa af 58,000,000 kronor.

Återstår således en brist på 2,000,000 kr., hvilken brist jag föreslår, att man skulle fylla medelst anordnandet af ett statslotteri. Jag förstår väl, att det ordet »statslotteri» icke har god klang här i denna kammare; men det kan icke hjälpas. Man har sagt, att det vore att släppa Barrabam lös, om man anordnade ett statslotteri. Men jag säger, att Barrabas är redan lös. Ty det finnes redan en massa lotterier i verksamhet, och det existerar en sådan spellust i landet, så att våra inhemska lotterier icke tyckas räcka till, utan enligt uppgift af män, som hafva erfarenhet på det området, skickas häpnadsväckande summor till utlandet. Jag var i går och talade med en i denna fråga framstående person, som sade, att han är öfvertygad om, att till det danska klasslotteriet går en summa af icke mindre än fem och en half millioner kr. årligen från Sverige. Och han sade, att nog får man räkna en lika stor summa gå från Sverige till andra utländska lotterier, och att, om man får igen hit till Sverige $\frac{3}{4}$ af dessa penningar, så är det det högsta. Alltså gå till utlandet lotteripengar, som man aldrig får tillbaka, till ett belopp af bortåt tre miljoner. Detta är ju en ren nationalförlust för svenska folket, som nu nödvändigt skall spela på lotteri. Jag vidhåller, att lotterispellusten redan förefinnes i vårt land, och därför vill jag fråga, hvarför icke vi här i Sverige kunna taga vara på våra intressen i detta fall, lika väl som Danmark och andra länder. Jag förstår nog, som sagdt, att detta tal icke gärna är hördt i denna kammare, men det kan hända, att det kommer en annan kammare med en annan uppfattning.

Vidare säger utskottet: »Utskottet finner sig därjämte böra uttala stora betänkligheter mot motionärernas förslag att bryta med den, efter utskottets mening, riktiga principen, att pensionsförsäkring bör i främsta rummet vara den enskildes angelägenhet, däri han dock bör af staten kraftigt understödjas.» I det fallet är jag af en alldeles diametralt motsatt uppfattning mot utskottet. Jag anser det vara en nationens angelägenhet att sörja för ålderdomspensionering, åtminstone hvad de breda lagren beträffar. När staten på den indirekta beskattningens väg, hufvudsakligen från de breda lagren, tagit in mellan 60- och 70,000,000 kronor, borde det väl äfven vara statens skyldighet att först och främst sörja för en ålderdomspensionering, så att den orkeslöse och utarbetade mannen eller kvinnan tages om hand af staten.

Enligt det Raabska förslaget skall hvarje individ erlägga en viss afgift för nu ifrågavarande ändamål, och denna afgift uppgår till 6 kronor för kvinna samt 9 kronor för man. Pensionerna utgå till obemedlade med de belopp, som jag jag nyss nämde, dock med

den skillnad, att enligt mitt förslag det blir något högre pension för man och något lägre för kvinna, hvarjämte är att märka, att de icke tillfalla andra än dem, som verkligen äro i behof af dem. Vidare skola pensionerna utgå med olika belopp, i proportion till inkomsten, så att, om man antog 500 kr. som ett existensminimum, en person, som har t. ex. 400 kronors inkomst skulle få 50 kronor i pension, och en person, som endast har en inkomst af 300 kronor, skulle i pension få 150 kronor o. s. v. Det blir alltså mycket små summor för dem, som stå under strecket och själfva ha någon inkomst.

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

Jag kan således icke finna annat, än att det hela skulle blifva så vidlyftigt och administrationskostnaderna så stora, att jag för min del icke känner mig alls tilltalad af förslaget i fråga, och därför skall jag, herr talman, instämma i det af en föregående talare här gjorda yrkandet om bifall till klämman, men med ogillande af motiveringen.

Häruti instämde herr *Forssell*.

Herr Branting: Jag skall icke följa den siste ärade talaren på hans allehanda beräkningar angående hvad som erfordras för att lösa den stora fråga, som här föreligger. Så mycket syntes emellertid framgå af hans siffror — och jag tror, att det är nästan den enda slutsats, man kan draga af dem — att denna frågas lösning i en verkligt tillfredsställande riktning kräfver mycket stora summor, så stora att man knappast kan tänka sig dem anskaffade under nuvarande förhållanden, utan att man för det ändamålet måste peka på den stora utgiftspost, som för närvarande slukas så många tiotal millioner. Först i samma mån som *militarismen* och utgifterna för densamma kunna trängas tillbaka, kan det blifva möjligt att lämna en tillbörlig andel af statsinkomsterna för det ändamål, som här afses.

Också en annan slutsats kan nog dragas, nämligen att det näppeligen torde vara möjligt att bygga en folkförsäkring enbart på skattevägen — åtminstone under nuvarande samhällsförhållanden; man måste tvifvelsutan i någon mån anlita de enskilda samhällsmedlemmarnas bidrag och insatser för ifrågavarande summors åstadkommande.

Jag skall nu först be att såsom motionär få till utskottet fram-bära min tacksamhet för den behandling, som kommit motionen till del. Jag är också särskildt tacksam för en stor del af den motive-ring, som utskottet lämnat. Så har t. ex. utskottet med vederbörligt eftertryck framhållit det fullkomligt otillfredsställande i en lösning af denna fråga på en väg, som man ännu på många håll inbillar sig kunna leda till målet, nämligen den *frivilliga* försäkringens väg. Utskottet har påpekat, att enligt all erfarenhet resultatet skulle väsentligen förfelas, om pensionsförsäkringen byggdes på frivillig-

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

hetens grund, och därför med bestämmdhet uttalat sig för ett *lagstadgadt försäkringstvång*.

Vidare har utskottet för sin del framhållit, att man icke lämpligen bör stanna vid en ålderdomsförsäkring, utan att pensionsförsäkringen bör grundas på *invaliditetsprincipen*. Äfven i detta fall är jag fullkomligt ense med utskottet, och jag tror, att de skäl, som härför äro anförda, böra vara tillräckligt afgörande, trots de erinringar, som den siste ärade talaren gjorde.

Den enda afvikelse, som utskottet egentligen gjort från den tankegång, som genomgår den af mig framburna motionen, rör omfattningen af de försäkrades antal. Utskottet har här gått längre, än vi motionärer för vår del trott oss kunna våga gå. Vi hafva endast talat om en försäkring för arbetare och med dem jämställda personer, och detta i anslutning till den tankegång, som genomgått Riksdagens uttalande förut i denna sak.

Såsom herrarne erinra sig, var denna tankegång väsentligen grundad på tyska förbindelser. Det förslag, som framkom 1895, upptog därför också arbetsgifvarne såsom bidragsgifvare till pensioneringen, och under sådant förhållande var det ju klart, att pensionsförsäkringen endast kunde afse arbetare. Men redan 1898 gick man ifrån denna tanke; i 1898 års förslag voro arbetsgifvarne försvunna såsom bidragsgifvare, och staten hade trädt in i deras ställe. Därmed har man i själfva verket borttagit grunden för att man skulle särskildt binda försäkringstanken vid arbetarnes kategori inom samhället. Då härtill kommer att — såsom utskottet alldeles riktigt anmärker — det torde vara svårt att uppdraga någon bestämd gräns mellan, å ena sidan, arbetare och med dem jämförliga personer och, å andra sidan, öfriga samhällsklasser, är det klart, att vi motionärer för vår del icke kunna hafva något att erinra emot att pensionsrätten utsträcker till alla, som däraf kunna vara i behof.

I realiteten blir detta naturligtvis i främsta rummet det industriella proletariatet och landtarbetarnes proletariat. Men äfven de enskilda individer från andra samhällsklasser, hvilka under kampen för tillvaron tryckts ned på den lägre nivån och på ålderdomen komma i behof af sådant understöd, böra kunna komma i åtnjutande däraf. Däremot kan naturligtvis icke någon förnuftig invändning göras. Det har också visat sig, att man i Tyskland funnit behof att vidga fältet i detta afseende. Där började man som sagdt med försäkring af enbart arbetare, men har sedan allt mer och mer måst öka omfattningen af försäkringen.

Jag har således i alla dessa väsentliga punkter ingenting annat än godt att säga om utskottets motivering.

Däremot kan jag icke underlåta att i hufvudsak instämna med den kritik, som riktats emot utskottets motivering så till vida, att det där synes på några ställen framgå, att utskottet väl starkt binder sig vid det s. k. Raabska förslaget detaljer. Jag tror att särskildt

en mening — den sista före strecket på sid. 30 — är i det fallet något betänklig. Utskottet säger: »Pensioneringen bör därför, såsom äfven i de tidigare förslagen varit ifrågasatt, åstadkommas genom de enskildes, statens och kommunens samverkan. En fråga, som i detta sammanhang framställer sig, är den, huruvida de enskildes pensionsavgifter böra vara lika för alla eller om de böra afmätas efter förmågan att bära desamma. För den senare anordningen, hvilken synes erfordra de försäkringspliktiges gruppering i olika betalningsklasser efter förmögenhet eller inkomst, kunna nog anföras ganska giltiga skäl. Lämpligheten däraf torde böra underkastas omsorgsfull pröfning.»

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

Så långt är det icke något att anmärka. Men sedan tillägger utskottet: »För närvarande anser sig likväl utskottet icke böra uttala sig för annan gruppering af de försäkringspliktige än efter kön med olika afgifter för män och för kvinnor.»

Om man skall tolka denna sats på det sättet, att utskottet — och således också kammaren, om utskottets motivering godkännes — i viss mån skulle vilja stanna för den åsikten, att man icke bör tänka på någon annan gruppering af de försäkringspliktige än efter kön, då kan jag *icke* vara med därom. Nu har emellertid den upplysningen lämnats från utskottshåll, att utskottet med denna sats, som fått en tvetydig formulering, icke skulle afsett annat än att säga, att utskottet för sin del icke vore beredt att för närvarande bestämt förorda en gruppering i förmögenhetsklasser, och därför tills vidare *blott* velat uttala sig för en gruppering efter kön med olika afgifter för män och för kvinnor. Om endast detta varit meningen med denna sats, är den ju skäligen oskyldig, och i sådant fall skall jag icke göra något yrkande på densammans borttagande, såsom jag ursprungligen ämnat. Men jag vill betona att detta sker under den förutsättningen, att den tolkning, jag nu gifvit åt denna sats, är riktig.

För öfrigt måste jag framhålla, att det ligger något förhatligt och oriktigt i att tänka sig en så hög personlig afgift, som utskottet anspelar på såsom möjlig, och som enligt det Raabska förslaget med dess nuvarande formulering lär vara afsedd. Den skulle ju komma att gå upp till — såsom herr Olofsson nyss upplyste — 9 kronor för man och 6 kronor för kvinna, och detta skulle gälla alla, således äfven de fattigaste. Det vore väl en orimligt hög mantalspenningsavgift, som man på det sättet plötsligen skulle införa, efter ett system, som är utdömdt ur skattepolitisk synpunkt. Ser man på huru det förhåller sig i utlandet — och utskottet har lämnat viktiga upplysningar i detta afseende — skall man finna, att t. ex. i Tyskland de försäkringspliktige indelas i 5 olika löneklasser. Afgiften i den lägsta klassen — för personer intill 350 marks årsinkomst — utgör per år icke mer än 3 mark 50 pfennige, d. v. s. föga mer än 3 kronor; således en tredjedel af hvad man tänker sig

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

enligt det Raabska systemet. I ett i Frankrike hvilande förslag, det Millerandska, förordas visserligen en betydligt hög afgift äfven af de lägst aflönade arbetarne, nämligen 5 centimes om dagen, hvilket efter 300 arbetsdagar gör 15 francs om året eller omkring 10 kronor. Men så är det också andra förmåner som erbjudas! Här erbjudes icke mer än 120 à 180 kronor, under det i Frankrike genomsnittspensionen beräknas till 587 francs. Det blir alltså i det senare fallet en mycket högre lefnadsstandard, som skulle svara mot de inbetalningar, som åldringarna under sin krafts dagar skulle ha gjort. Ser man slutligen på det af den norska kommittén utarbetade förslaget, finner man, att enligt det förslaget skulle årsafgiften i den lägsta klassen uppgå till ungefär tre kronor — alltså är man där nere vid helt andra belopp än det, med hvilket det Raabska systemet opererar.

Det gläder mig, att protester här ha höjts mot det Raabska förslaget i detta hänseende, ty här är uppenbarligen en svag punkt i detsamma. Men jag tror gärna, att det icke är en alldeles ohjälplig brist, utan om vid uppgörandet af ett blifvande förslag vederbörlig hänsyn tages till den anmärkning, som i detta afseende blifvit gjord, kan man nog — såsom vi säga i vår motion — komma någonstans äfven med tillvaratagande af de goda uppslag, som eventuellt kunna finnas i det Raabska förslaget.

På grund af hvad jag nu här anfört och med hänsyn till vissa andra uttalanden i motiveringen, hvilka jag icke kan fullt gilla, men hvilka jag dock här skall förbigå, kunde jag visserligen vara frestad att instämma i yrkandet på ogillande af motiveringen. Men jag må uppriktigt bekänna, att det förefaller mig, som om det för förslagets skull vore bättre, att denna motivering får gå fram till Första Kammaren, så att man får se den kammarens goda vilja att gå med på ett beslut, som har till följd, att regeringen tager ett nytt initiativ i denna fråga. Det synes mig, som om detta vore mera önskvärdt än att här allt för mycket nagelfara en motivering, i fråga om hvilken enhvar, som ogillar densamma, ju har tillfälle att här förkunna sin afvikande mening. Jag tror, att vi måste förebygga, att utskottets hemställan blir hängande i luften, och då utlåtandet för öfrigt i det stora hela innehåller en hel mängd riktiga tankar och fastslagit viktiga principer, om hvilka jag tror, att det skulle vara till gagn, att de komma in i en Riksdagens skrivelse, ber jag, herr talman, att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Branting förenade sig herrar *Thorsson*, *Larsson* i Västerås och *Johansson* i Öija.

Herr Larsson i Lund: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger till afgörande, är tvifvelsutän en af de mest svårlösta, som kunna ställas för kammaren. Det hafva de talare, som här förut

yttrat sig, alla varit ense om, och det bevisas bäst däraf, att 20 år förflutit, sedan denna fråga först bragtes på Riksdagens bord, utan att den ännu hunnit något närmare sin lösning.

Då jag inom utskottet deltagit i utarbetande af det betänkande, som här föreligger, må det tillåtas mig att upptaga till besvarande några af de anmärkningar, som riktats mot den af utskottet förebrogta motiveringen, och då jag det gör, vill jag på samma gång med tillfredsställelse konstatera, att ännu icke någon anmärkning riktats mot det slut, hvartill utskottet kommit.

Jag ber att först få vända mig mot herr Olofsson i Digernäs. Jag kan naturligtvis icke följa med alla de taylor, som herr Olofssons rika fantasi här upprullade för kammaren och där millionerna ställdes på hvarandra, så att talen blefvo rent af svindlande. Jag tror, att herr Olofsson själf har i väsentlig mån bidragit till att förringa verkan af den anmärkning, som han riktade mot utskottets motivering. Att herr Olofsson, som undertecknat den af herr Forssell framburna motionen, icke kunnat känna sig tillfredsställd därmed, att utskottet icke velat binda sig vid enbart en ålderdomspensionering och ännu mindre velat utsträcka denna ålderdomspensionering till att omfatta allt Sveriges folk, det kan jag mycket väl förstå, men för hvar och en, som verkligen önskar, att något måtte göras, är det väl aldeles uppenbart, att man måste lämna dessa saker åt framtiden och icke för närvarande befatta sig med ett spörsmål, hvilket, såsom jag antager, en mycket lång tid framåt skall finnas vara olösligt.

Den väsentligaste anmärkning, som här blifvit framställd mot utskottets motivering, är den, om hvilken de båda talarne på stockholmsbanken förenat sig. Jag skall då be att till en början få bekräfta den uppfattning, som den siste talaren hade, nämligen att utskottet icke velat binda sig vid någon bestämd mening om huru pensionsavgifterna skulle beräknas. Det är ju aldeles gifvet, att ett tillfälligt utskott, som inom sig icke sluter någon enda medlem med tillräckliga förutsättningar för att här verkligen kunna framlägga en saklig utredning, måste akta sig för att inlåta sig på några tekniska detaljer. Utskottet har endast velat framhålla, att i de olika förslag, som framkommit, ha olika meningar gjort sig gällande angående beräkningen af pensionsavgifterna. En mening har dock gått igenom alla förslagen, och det är den, att pensionsavgifterna böra beräknas olika för man och olika för kvinna. Utskottet har sagt, att det för närvarande icke vill yttra sig om någonting annat än detta, och utskottet har i det afseendet uttalat, att denna gruppering under alla förhållanden bör äga rum. Huruvida pensionsavgifterna i öfrigt skola utgå med lika belopp för fattig som rik, det måste ju underkastas en mycket noggrann pröfning. Det kan hafva skäl för sig att låta pensionsavgiften vara lika för alla, ty därmed är då uttaladt, att den, som får ett dylikt understöd — om man så vill kalla det — på grund af sjukdom, lyte, vanförhet,

*Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.*

(Forts.)

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

ålderdom eller hvilken sådan anledning som helst, som gör honom urständssatt att med sitt arbete sig försörja, och hvilken icke genom något litet kapital har någon inkomst, som motsvarar allraminst det, som måste anses behöfligt för en mänsklig existens, kan icke betrakta detta understöd som ett fattigunderstöd. Han har genom inbetalande af en efter bestämda grunder beräknad afgift till försäkrats detta såsom sin oafvisliga rätt. Där i att afgiften ställes lika för alla, är ju uttaladt, att vi alla, hvilken plats vi än intaga i samhället, äro lika skyldiga att bära hvarandras bördor. Från den sidan sedt ligger något vackert i den tanken att pensionsafgifterna skola vara lika för alla, men å andra sidan kan det naturligtvis icke bestridas, att då måste också pensionsafgifterna sättas till ett belopp, som för den minst bemedlade och minst bärkraftige icke kommer att blifva för tungt och för drygt, på samma gång som man måste se till, att det icke blir alldeles för litet för att hos den förmögne inpräglade känslan af solidaritet med de minst bärkraftiga. Allt detta är ju sådana frågor, som vid den blifvande utredningen måste tagas under noggrant öfvervägande.

De båda talare, som särskildt riktade sig mot den punkt i utskottets motivering, som rör beräkningen af pensionsafgifterna, ha tydligen föreställt sig, att utskottet här på ett eller annat sätt engagerat sig för ett enskildt pensioneringsförslag, om hvilket utskottet ju satts i tillfälle att taga kännedom. Så är icke förhållandet. Utskottet har ju alldeles uppenbart icke engagerat sig för något som helst föreliggande positivt förslag.

Beträffande beräkningen af pensionsafgifterna kan jag icke underlåta att nämna några ord med anledning af herr Palmes yttrande. Herr Palme jmförde pensionsafgifterna med den fattigvårdstunga, som för närvarande påligger kommunerna, och ansåg det vara orätt, att man utbytte denna efter förmögenhet och inkomst utgående fattigvårdsskatt mot en personlig pensionsavgift. Jag vill då erinra, att de personliga pensionsafgifterna äro långt ifrån tillräckliga för att ensamma bära upp den invaliditets- och ålderdomspensionering, hvarom här är fråga. Utskottet har icke ifrågasatt något annat än som i hvarje hittills framkommet förslag varit ifrågasatt, nämligen en samverkan mellan de enskilde, kommunerna och staten. Det är ju alldeles tydligt, att då kommunerna befrias från fattigvårdstungan, måste de såsom gengäld åtaga sig en viss andel af de utgifter, som äro nödvändiga för att bereda en tryggad bergning åt dem, som på ålderns dagar eller till följd af inträdd invaliditet äro ur stånd att försörja sig själfva. Från den sidan sedt kan ju icke fattigvårdstungan helt och hållet upphöra, men det viktigaste är, att den kommer att upphöra såsom en fattigvårdstunga och i stället utgå såsom bidrag från kommunerna till den allmänna pensioneringen.

Härmed tror jag mig ha förklarat den tankegång, som inom utskottet gjort sig gällande, och visat, att utskottet ingalunda bundit

sig vid något som helst förslag, utan endast angifvit vissa hufvudpunkter, som enligt utskottets mening böra vid den blifvande utredningen tagas under särskildt öfvervägande. Jag vill sluta med att åter vända mig mot herr Olofsson och bestämdt understryka, att herr Olofssons anmärkning har riktat sig icke mot utskottets motivering, utan mot något, som icke förekommer i denna motivering.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få yttra några ord med anledning af den siste ärade talarens anförande. Han sade för det första, att det förslag, som jag framlagt, skulle vara ett fantasifoster. Ja, det kan ju hända, att så är förhållandet, men förslaget tål likväl att se på. Man tycker naturligtvis, att det är svindlande summor, som behöfvas. Ja, det är sannt, att det är stora summor, men det är summor, som icke försvinna, utan komma till omlopp inom landet. Man tycker, att det är mycket att pålägga jordbruksfastighet dubbel bevillning. Då bevillningen för jordbruksfastighet utgör 6 öre för 100 kronor af taxeringsvärdet, skulle den ökade bevillningen för ett till 15,000 kronor taxerad hemman emellertid endast utgöra 9 kronor, och att betala 9 kronor om året tror jag icke skall kännas så hårdt för en bonde, som har ett hemman på 15,000 kronor och vet, att han vid 65 års ålder får en ålderdomsförsörjning af 180 kronor om året. Går man till annan fastighet, så utgör bevillningen 5 öre för 100 kronor, således 7 kronor 50 öre för en fastighet med samma taxeringsvärde som den nyssnämnda. Hvad beträffar inkomst, skulle en löntagare med en inkomst af 2,000 kronor om året få en utgift af 20 kronor. Detta erbjuder icke så oöfverstigliga svårigheter. Går man åter till inkomstskatten, som belöper sig till 10 $\frac{1}{2}$ millioner kronor, så tycker nog många, att den är ganska hög, som den är. I kammaren midt emot finnas nog de, som knorra öfver denna skatt. Jag har emellertid sett uppgifvet här i Stockholm, att i Första Kammaren finnes en person, som har en inkomst af 617,500 kronor. Han får naturligtvis betala en inkomstskatt på bort emot 24,000 kronor. Men hvad gör 24,000 kronor om året för en person, som har en dylik inkomst? Jo, på sin höjd lika mycket som en årlig utgift af 50 öre betyder för de fattigare i landet. Om denne person betalar en skatt af 60,000 kronor, inkomstskatten oberäknad, eller om man beräknar samliga hans skatter till 100,000 kronor, så har han likväl öfver 500,000 kronor om året att lefva på. Och detta kapital är taget af vår moder Svea. Det är taget ur skogar, som på mansåldrar icke komma igen. Det är taget ur berg, som aldrig komma igen. Är det då orätt att lägga högre skatter på sådana inkomster? Jag står i denna fråga fullständigt på småfolkets sida. Jag anser, att man tager alldeles för enorma skatter af småfolket. Säsom jag

*Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensione-
ring.
(Forts.)*

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

förut nämnde, tager staten in 60 à 70 millioner kronor på indirekta skatter, som hufvudsakligen drabba de breda lagren. Det tål vid, att man äfven beskattar kapitalet.

Jag tror således icke, att det är riktigt, att, såsom den föregående talaren sade, mitt förslag helt och hållet är ett fantasifoster. Han kommer kanske med tiden själf att fundera på detsamma. Måhända han också en dag kommer att inse, att det är reson däri. Det är orimligt att göra administrationskostnaderna så oerhörda, som de faktiskt skulle blifva enligt det Raabska förslaget.

Ja, nu har den förre talaren sagt, att det Raabska förslaget icke föreligger här. Man har ju icke ens omnämnt detsamma. Jag vet emellertid, att just det Raabska förslaget debatterades mest af utskottet, och nog tror jag, att, om öfriga utskottsledamöter ville vara fullt ärliga, de måste medgifva, att de tänkte på, att detta förslag vore ett af dem, som möjligen kunde komma till synes, när frågan skall utredas. Denna tanke är också uttryckt i slutet af utskottets yttrande, då utskottet på sid. 31 i sista stycket säger: »För den ytterligare utredning, som därtill må finnas nödig och hvilken, enligt utskottets tanke, hufvudsakligen torde behöfva röra sig om den ekonomiska sidan af saken, förefinnes redan ett ej oansenligt material.» Jag undrar just, om icke utskottet därvid äfven tänkte på det Raabska förslaget, ty vi ha intet förslag, på hvilket så mycket arbete nedlagts och som är så väl utarbetadt som just detta förslag. Kungl. Maj:t lär nog därför vid frågans utredning äfven komma att beakta det Raabska förslaget.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Palme: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag alltjämt anser, att åtskilliga punkter i utskottets motivering äro dunkla och obestämda, och ehuru jag likaledes alltjämt anser, att det hade varit lyckligast, om utskottet icke kommit med ett så detaljeradt förslag, så vill jag dock efter de förklaringar och tolkningar, som den ärade medlemmen af det femte tillfälliga utskottet nyss har gifvit oss, anhålla att utan vidare få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedlund: Herr talman! Jag har icke mycket att tillägga till hvad som redan yttrats till försvar för utskottets utlåtande, men den medlem af utskottet, som nyss hade ordet, har uppkallat mig till att säga några ord. Han ville nämligen beskylla utskottet för att hafva gått oärligt till väga. Jag vill i anledning häraf förklara, att det icke ingått i utskottets afsikter att på något sätt missleda kammaren eller gå oärligt till väga. Jag försäkrar herrarna, att vi härutinnan hafva synnerligen godt samvete, och jag tror, att den föregående ärade talaren icke riktigt kände värdet af de ord han använde.

Utskottet har naturligtvis bland åtskilligt annat också tagit reda på det så kallade Raabska förslaget, ehuru detta ännu icke föreligger för offentligheten, och naturligtvis mottagit intryck af detta

förslag — i rätt hög grad, vill jag tillägga — liksom från annat, i hvilket utskottet försökt att sätta sig in. Man har härvidlag företrädesvis fäst sig vid en punkt i utskottets utlåtande, där det framhålles, att man borde tänka på att afväga understödet olika allt efter behovet. Ja, denna grundsats återfinnes i det Raabska förslaget, men jag vill påpeka, att den är uttryckt äfven i flera andra förslag, för hvilka redogörelse lämnats i utskottets betänkande. Samma grundsats är tillämpad vid den anordning för ålderdomsunderstöd, som införts i Nya Zeeland och Nya Syd-Wales. På densamma är det förslag grundadt, som vid årsskiftet framlades i en parlamentarisk kommittés betänkande i England, och den är tillämpad i det säregna, mycket nära till vanlig fattigvård gränsande understödssystem, som är infördt i Danmark sedan 1891. Denna tanke har således blifvit upptagen på flera olika håll, och utskottet har särskildt funnit den beaktansvärd därutinnan, att ett land med små resurser såsom vårt måste söka att inrätta pensioneringen så billigt som möjligt. Om man då afväger understöden efter behovet och alltså afskiljer allt, som är onödigt, måste man gifvetvis komma ned till de billigaste afgifterna.

*Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensionering.*

(Forts.)

Jag ber liksom åtskilliga föregående talare att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Herr *Olsson* i Älfaldalsåsen instämde häruti.

Herr *Olofsson*: Herr talman! Jag skall be att få återtaga de ord, jag möjligen fällde därom, att utskottet icke skulle hafva gått fullt ärligt till väga. Jag vill visst icke hafva sagt något, som kunde innebära en förnärmelse mot utskottet, ehuru det ju är möjligt, att mina ord fallit sig så. Jag vill emellertid äfven tillägga, att jag nog tror, att utskottet likväl måste erkänna, att bakom dess förslag till stor del ligger tanken på att få fram en anordning just i öfverensstämmelse med det Raabska förslaget.

Jag vill vidare uttala, att, om man får en allmän ålderdomspensionering på de grunder, som jag tagit mig friheten föreslå, emigrationen först och främst kommer att härigenom i högst afsevärd mån hämmas, och jag tror, att detta är något, på hvilket man för närvarande bör tänka. Man ser, huru emigrationsfloden sväller, och finge man en sådan pensionering till stånd, som jag åsyftar, skulle densamma högst betydligt förminskas. Skulle återigen utskottets förslag blifva genomfördt och, såsom här uttalats, afgifterna bestämmas klassvis med högre belopp för större inkomster och lägre belopp för mindre inkomster, så blefve detta stora utgifter för dem, som kanske aldrig finge någon pension. Sådant skulle icke bidraga till att hålla dem i landet, ty de finge stora utgifter, men måste tänka, att, när den dag komme, då de själfva behöfde hjälp för sin åldriga mor eller far, de kanske ej erhöle någon pension och att det således vore bättre att gifva sig i väg än att här hemma

Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensio-
ning.

(Forts.)

endast släpa och träla. I stort sedt tror jag, som sagdt, att en anordning i enlighet med mitt förslag skulle hämma emigrationen.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt att yttra mig, emedan jag fullständigt delar den uppfattning af motiveringen, som herrar Olofsson och Palme här framställt. Anledningen till att jag begärde ordet var, att herr Larsson i Lund yttrade, att mitt och mina medmotionärers förslag om ålderdomspension för alla rikets invånare, som uppnått en viss ålder, låge på utopiens gräns. Detta kan jag icke förstå. Utskottet vill, att det skall införas lagstadgad försäkringsplikt för alla. Alla skola från 18 års ålder till dess de blifvit pensionsmässiga betala en ganska hög afgift pr år, men sedan skulle endast de, som vore i behof däraf, få pension, hvilkens storlek också skulle lämpas efter behovet. Längre skulle man för närvarande icke kunna gå. Här föreligger ju äfven en motion af herr Lundell om att söka reglera denna sak på frivillighetens väg. Han föreslår, att man bör söka ordna den så, att alla medborgare lockas att försäkra sig. Således tror herr Lundell i likhet med flere före honom, som motionerat om det samma, att det kan gå för sig att alla medborgare skaffa sig ålderdomspension. Utskottet säger emellertid, att detta för närvarande är omöjligt. För min del kan jag icke finna, att så är förhållandet. Ty kan man ålägga alla att bidraga till några pensionering, då kan man väl också ålägga alla att bidraga till allas pensionering. Det bör väl vara lättare för en person att betala en årsafgift, då han vet, att han i sinom tid skall få uppbära den förmån, som är förenad med inbetalningen, än om han vet, att han endast eventuellt kan få det. Om man lagstiftar så, att alla skola vara skyldiga att betala, men endast en del få uppbära pension, kommer ungdomen och de, som äro i den kraftigare åldern, att på allt sätt söka undandraga sig denna betalning. De komma att resonera som så: det är mycket osäkert, om jag får någon valuta för mina inbetalningar, ty lyckas jag komma i någon bättre ställning än den utfattige, får jag ingen pension. Därför är det en mycket viktig faktor att se till, att eggelsen till själfhjälps icke slappas. Och den slappas otvifvelaktigt, om man ålägger alla att betala, men endast pensionerar de utfattige. Om alla, som betala, däremot också få pension, blir det en allmän medborgerlig pensionering, och då går icke denna eggelse till själfhjälps förlorad.

Man har sagt, att härför skulle åtgå så oerhörda summor. Ja, kunna de bättre situerade klasserna och alla som lefva af sitt arbete betala med glad hjärta eller tvingas att betala så mycket, att deras afgifter jämte de som betalas af de fattige själfva blifva tillräckliga för dessa senares pensionering, då böra väl också de mera burgna klasserna kunna betala för sig själfva. Det blifver nog ej så förskräckligt stora summor, det beror på, huru man ser saken. Vida större utgifter utgå ju för ändamål, som många af oss anse

vara förkastliga. Så t. ex. utgifves här i riket endast för rusdrycker 125 miljoner om året. Inbetalar svenska folket endast fjärdedelen af dessa penningar till det ändamål, hvarom här är fråga, skulle de, jämte de summor som eljest skulle tillkomma, vara tillräckliga.

*Angående
invaliditets-
och ålder-
domspensione-
ring.*

(Forts.)

Jag har endast velat påvisa, att man icke behöfver tro, att vi först behöfva komma i mycket lyckliga samhällsförhållanden, innan vi kunna realisera den saken, att alla som betala till pensionering också skola få en pension, då det endast är fråga om en minimipension. Då alla skola betala, blir det ju i själfva verket endast så, att hvar och en bidrager till sin egen pensionering. De yngre och kraftigare medlemmarna betala för de äldre, och det blir ju samma förhållande, som om den enskilde betalar för sig själf.

Häruti instämde herrar *Kvarnzelius* och *Lundell*.

Öfverläggningen var härmed slutad. Efter det herr talmannen framställt proposition å de därunder gjorda yrkandena, biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 13

Å föredragningslistan fanns vidare uppfördt sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 11, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt folkbibliotek m. m., dels ock en med föranledande af propositionen väckt motion.

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.*

Genom en den 31 december 1904 aflåten proposition hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden, förslagit Riksdagen att dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1:o lag angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt

2:o lag angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863;

dels medgifva,

att understöd af statsmedel till ett belopp af högst 75 kronor, för år räknadt, finge enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, utgå till skoldistrikt utom Stockholm och Göteborg samt till territoriell församling i nämnda städer för upprättande och underhåll af församlingsbibliotek äfvensom till lokala föreningar, hvilka af Kungl. Maj:t förklarades härutinnan likställda med skoldistrikt, för upprättande och underhåll af föreningsbibliotek, under följande villkor:

att föreningsbiblioteks angelägenheter vårdades af en styrelse, som utgjordes af fem af föreningen valda ledamöter;

Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)

att biblioteksstyrelse för hvarje bibliotek utsåge föreståndare eller bibliotekarie, som handhade den närmaste skötseln af boksamlingen och däröfver upprättade katalog;

att bibliotek vore uppställt i lämplig lokal och regelbundet vissa tider i veckan kostnadsfritt eller mot låg afgift hölles tillgängligt för allmänheten inom bibliotekets verksamhetsområde;

att bibliotek hölles försäkradt mot eldskada;

att böcker af osedligt innehåll ej finge med bibliotek införlifvas;

att beviljadt statsbidrag finge användas endast till inköp och inbindning af böcker samt tryckning af katalog;

att vederbörande skoldistrikt, församling eller förening för samma ändamål anslagit eller annorledes anskaffat minst lika stort belopp som statsbidraget;

att böcker, som inköpts för statsbidrag och nyssnämnda af skoldistrikt, församling eller förening anskaffade medel, ej finge afhändas biblioteket;

att, då föreningsbibliotek, för hvilket åtnjutits statsunderstöd, upplöstes, till vederbörande skoldistrikt eller församling skulle för införlifvande med dess bibliotek öfverlämnas de böcker, som på nyssnämnda sätt förvärfvats; och

att biblioteken skulle vara underkastade inspektion af vederbörande folkskoleinspektörer;

samt att understöd af statsmedel finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande jämväl tilldelas sådana centrala föreningar, som verkade såsom förmedlingsanstalter åt bibliotek af oförmålda slag eller upprättade vandringsbibliotek, med ett belopp af högst 1,500 kronor, för år räknadt, till hvarje sådan förening för hvardera af nämnda verksamhetsgrenar, dock till ett sammanlagdt belopp af högst 10,000 kronor;

dels, för att till nu angifna ändamål användas, på ordinarie stat under riksstatens åttonde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag, med titel: »Understöd åt folkbibliotek», å 60,000 kronor;

dels ock till bestridande af kostnaderna för inspektion genom folkskoleinspektörerna af folkbibliotek höja anslaget till arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer med 5,000 kronor eller från dess nuvarande belopp, 105,000 kronor, till 110,000 kronor.

I sammanhang med ifrågavarande proposition hade sammanstatta stats- och lagutskottet till behandling förehått en i anledning af propositionen inom Andra Kammaren af herr *J. T. Larsson* i Lund väckt motion, n:o 213, i hvilken föreslagits,

att Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt folkbibliotek m. m., i hvad densamma innefattade förslag till

1:o lag angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, samt

2:o lag angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863,

icke måtte vinna Riksdagens godkännande;
att Kungl. Maj:ts berörda proposition i öfrigt måtte af Riksdagen
på det sätt bifallas, att Riksdagen
dels medgåfve:

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.*

(Forts.)

att understöd af statsmedel till ett belopp af högst 75 kronor,
för år räknadt, finge enligt de närmare betämmelser, Kungl. Maj:ts
kunde finna lämpligt meddela, utgå till skoldistrikt utom Stockholm
och Göteborg för upprättande och underhåll af skolbibliotek (lärjunge-
och lärarebibliotek), äfvensom till kommuner, menigheter, lokala för-
eningar eller institutioner för upprättande och underhåll af folkbibliotek
(sockenbibliotek, arbetarebibliotek m. m.), under följande villkor:

att folkbiblioteks angelägenheter vårdades af en styrelse;

att biblioteksstyrelse för hvarje bibliotek utsåge föreståndare
eller bibliotekarie, som handhade den närmaste skötseln af bok-
samlingen och däröfver upprättade katalog;

att bibliotek vore uppställt i lämplig lokal och regelbundet
vissa tider i veckan kostnadsfritt eller mot låg afgift hålles tillgäng-
ligt för allmänheten inom bibliotekets verksamhetsområde;

att bibliotek hålles försäkradt mot eldskada;

att böcker af osedligt innehåll ej finge med bibliotek införlifvas;

att beviljadt statsbidrag finge användas endast till inköp och
inbindning af böcker samt tryckning af katalog;

att vederbörande för samma ändamål anslagit eller annorledes
anskaffat minst lika stort belopp som statsbidraget; och

att biblioteken skulle vara underkastade inspektion af veder-
börande folkskoleinspektörer; samt

att understöd af statsmedel finge enligt Kungl. Maj:ts bestäm-
mande jämväl tilldelas sådana centrala föreningar, som verkade
såsom förmedlingsanstalter åt bibliotek af oförmålda slag eller
upprättade vandringsbibliotek, med ett belopp af högst 1,500 kronor,
för år räknadt, till hvarje sådan förening för hvardera af nämnda
verksamhetsgrenar, dock till sammanlagdt belopp af högst 10,000
kronor;

dels, för att till nu angifna ändamål användas, på ordinarie
stat under riksstatens åttonde hufvudtittel beviljade ett förslags-
anslag, med titel: »Understöd åt skol- och folkbibliotek», å 60,000
kronor;

dels ock, till bestridande af kostnaderna för inspektion genom
folkskoleinspektörerna af skol- och folkbibliotek, höjde anslaget till
arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer med 5,000
kronor, eller från dess nuvarande belopp 105,000 kronor till 110,000
kronor.

Utskottet hemställde,

1:o) att Riksdagen i anledning af förevarande proposition och
motion måtte

Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)

dels medgifva,

att understöd af statsmedel till ett belopp af högst 75 kronor, för år räknadt, finge enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, utgå till skoldistrikt utom Stockholm och Göteborg samt till territoriell församling i nämnda städer för upprättande och underhåll af församlingsbibliotek, till lands- och stadskommun för upprättande och underhåll af kommunbibliotek äfvensom till lokala föreningar, hvilka af Kungl. Maj:t förklarades härutinnan likställda med skoldistrikt eller kommun, för upprättande och underhåll af föreningsbibliotek, under följande villkor:

att, då statsbidrag samtidigt utginge till såväl kommun som skoldistrikt, hvilka sammanföle med hvarandra eller af hvilka endera utgjorde en del af den andra, bidragens sammanlagda belopp ej finge öfverstiga 75 kronor;

att föreningsbibliotekets angelägenheter vårdades af en styrelse, som utgjordes af fem af föreningen valda ledamöter;

att biblioteksstyrelse för hvarje bibliotek utsåge föreståndare eller bibliotekarie, som handhade den närmaste skötseln af boksamlingen och däröfver upprättade katalog;

att bibliotek vore uppställt i lämplig lokal och regelbundet vissa tider i veckan kostnadsfritt eller mot låg afgift hölles tillgängligt för allmänheten inom bibliotekets verksamhetsområde;

att biblioteket hölles försäkradt mot eldskada;

att böcker af osedligt innehåll ej finge med bibliotek införlifvas; att beviljad statsbidrag finge användas endast till inköp och inbindning af böcker samt tryckning af katalog;

att vederbörande skoldistrikt, församling, kommun eller förening för samma ändamål anslagit eller annorledes anskaffat minst lika stort belopp som statsbidraget;

att biblioteken skulle vara underkastade inspektion af vederbörande folkskoleinspektörer;

att böcker, som inköpts för statsbidrag och nyssnämnda af skoldistrikt, församling, kommun eller förening anskaffade medel, ej finge afhändas biblioteket annat än med inspektörens medgifvande; och

att, då föreningsbibliotek, för hvilket åtnjutits statsunderstöd, upplöstes, till vederbörande skoldistrikt, församling eller kommun skulle för införlifvande med dess bibliotek öfverlämnas de böcker, som på nyssnämnda sätt förvärfvats; dock att i sådan händelse böckerna jämväl finge efter Kungl. Maj:ts bepröfvande öfverlämnas till annan förening med samma eller likartadt syfte;

samt att understöd af statsmedel finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande jämväl tilldelas sådana centrala föreningar, som verkade såsom förmedlingsanstalter åt bibliotek af omförmälda slag eller upprättade vandringsbibliotek, med ett belopp af högst 1,500 kronor, för år räknadt, till hvarje sådan förening för hvardera af nämnda

verksamhetsgrenar, dock till ett sammanlagdt belopp af högst 10,000 kronor;

dels, för att till nu angifna ändamål användas, på ordinarie stat under riksstatsens åttonde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag, med titel: »Understöd åt folkbibliotek», å 60,000 kronor;

dels ock till bestridande af kostnaderna för inspektion genom folkskoleinspektörerna af folkbibliotek höja anslaget till arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer med 5,000 kronor, eller från dess nuvarande belopp, 105,000 kronor, till 110,000 kronor; samt

2:o) att Riksdagen, under förklarande, att de i propositionen innefattade lagförslagen icke kunde i oförändradt skick bifallas, ville, i anledning af propositionen och med afslag å herr Larssons motion i denna del, för sin del antaga vid utlåtandet fogade förslag till

a) lag angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, och

b) lag angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Vid utlåtandet hade fogats reservation af herr *Persson* i Tällberg, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr J. T. Larssons i ämnet väckta motion, måtte

a) dels medgifva, att understöd af statsmedel till ett belopp af högst 50 kronor, för år räknadt, finge, enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:ts kunde finna lämpligt meddela, utgå till skoldistrikt för upprättande och underhåll af skolbibliotek (lärare- och lärjungebibliotek) under följande villkor:

att beviljad statsbidrag finge användas endast till inköp och inbindning af böcker samt tryckning af katalog;

att vederbörande skoldistrikt för bibliotekets understödjande anslagit eller annorledes anskaffat minst lika stort belopp som statsbidraget;

att bibliotek skulle vara underkastadt inspektion af vederbörande folkskoleinspektör:

dels, för att till nu angifna ändamål användas, på ordinarie stat under riksstatsens åttonde hufvudtitel bevilja ett förslagsanslag, med titel: »Understöd åt skolbibliotek», å 30,000 kronor;

b) dels medgifva, att understöd af statsmedel finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande tilldelas sådana centrala föreningar, som verkade såsom förmedlingsanstalter åt folkbibliotek eller upprättade vandringsbibliotek, med ett belopp af högst 1,500 kronor, för år räknadt, till hvarje sådan förening för hvardera af nämnda verksamhetsgrenar, dock till ett sammanlagdt belopp af högst 10,000 kronor;

Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)

Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)

dels, för att till nu angifna ändamål användas, på ordinarie stat under riksstatsens åttonde hufvudtitel bevilja ett anslag, med titel: »Understöd åt folkbibliotek», å 10,000 kronor, och dels i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida ej såväl kyrkostämman som kommunalstämma kunde tillerkännas befogenhet att handlägga ärenden rörande folkbibliotek och för sådana bibliotek erhålla statsbidrag, äfvensom huruvida inspektionen öfver folkbiblioteken lämpligen kunde uppdragas åt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande härtill utsedda personer, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Efter föredragning af *punkten 1*, yttrade

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet von Friesen: Herr talman, mina herrar! Den angelägenhet, som nu föreligger till kammarens afgörande, är enligt min åsikt mycket viktig och ganska brådskande. Den är viktig därför att den utgör en länk i det folkupplysningsarbete, som hör till vår tids vackraste sträfvanden, och den är brådskande därför att det gäller att ute på våra bygder skaffa tillfälle till god, uppfriskande, intresserande och nyttig läsning. Den dåliga läsningen söker sig i alla fall väg därute, men ofta nog är det svårt att få den goda. Det har för mig varit en stor glädje att få vara med om att främja denna angelägenhet, och det är därför med en viss ledsnad, som jag funnit, att det kommit, hvad jag skulle vilja kalla, en fnurra på tråden, ehuru den, såsom jag hoppas, icke skall blifva så farlig.

Såsom kammaren vet, är skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag den, att Kungl. Maj:t vill öfverlämna biblioteksärendena åt kyrkostämmas och skolråds handläggning, medan däremot utskottet alternativt vill lämna den äfven åt kommunalstämmas eller rättare sagdt åt bådas handläggning. Skälen till att jag för min del tillstyrkt Kungl. Maj:t att öfverlämna dessa ärenden åt kyrkostämman har jag framlagt i propositionen, och jag behöfver således här endast i största korthet antyda dem.

Hufvudskälet har varit, att skolrådet subordinerar under kyrkostämman och har hand om skolbiblioteket. Det syntes mig då, som om det vore lämpligt, att hela biblioteksverksamheten förlades på samma håll, i synnerhet som dessa socken- eller församlingsbibliotek ju måste komma att stå i ganska nära beröring med skolbiblioteken och så att säga vara en fortsättning på och i vissa delar sammanfalla med dessa. Det syntes mig då mindre lämpligt, att det ena biblioteket skulle handhafvas af den kommunala myndigheten och det andra af kyrkostämman och skolrådet. Jag trodde, att man bäst skulle få denna sak i gång genom att öfverlämna den åt en enhetlig ledning, och jag antog, att alla eller åtminstone de flesta skulle instämma däri. Jag hade så mycket större skäl för detta

mitt antagande, som jag hade att stödja mig på ett yttrande, som fälldes här i kammaren för sex år sedan af en i dessa frågor synnerligen sakkunnig och intresserad man, en representant på stockholmsbänken, nämligen herr Hammarlund. Han yttrade då just i denna fråga bland annat följande: »Det är möjligt, att det är teoretiskt riktigt, att sockenbiblioteken lyda under kommunalstämman, såsom den föregående talaren påpekade. Men för mig är vid hvarje frågas afgörande den synpunkten viktigast: hvad är praktiskt? Det kan ju icke nekas, att frågan om upprättande och främjande af sockenbibliotek på det närmaste sammanhänger med frågan om folkundervisningens befrämjande. Det är en art folkupplysning detta, och då synes det mig mest praktiskt, att, så länge som folkskola och skoloråd stå under kyrkostämman, man också låter denna sammanhängande sak följa med och stå under kyrkostämman. Endast så blir det möjligt att främja bibliotekens utveckling, så vidt jag kan finna.»

Nu ha, såsom herrarne veta, anmärkningar och invändningar gjorts mot detta förslag. Man har såväl i den allmänna diskussionen som i tidningspressen sagt, att reformen härigenom vore förfuskad. Detta är ett hårdt ord för den, som i likhet med mig vet med sig, att han lifligt vill främja detta upplysningsarbete. Man har äfven sagt, att denna anordning skulle vara ett uttryck för klerikala sträfvan den hos den, som tillstyrkt förslaget. Denna beskyllning vill jag dock mindre fästa mig vid. Den har icke uttalats af utskottet. Men utskottet har gjort den invändningen, att, enär kyrkostämman står under pastors ledning — han är själfskrifven ordförande där liksom i skolorådet — det skulle blifva han, som komme att utöfva det mesta inflytandet på biblioteket, hvarigenom intresset för det samma skulle taga skada, emedan vid bokval alltför ensidigt komme att utväljas uppbyggelseskrifter och icke litteratur af världsligt intresse. Jag tror dock, att i den anmärkningen ligger till en stor del, så att säga, ett uttryck för ordets makt öfver tanken, ity att ordet kyrkostämman har skrämt en del. Jag tror icke, att, därför att kyrkoherden är ordförande för kyrkostämman, han har makt att styra den. Jag tror, att kyrkostämman numera själf är rätt fullmogen, och enligt den kungliga propositionen skulle den ju ha rätt att välja en särskild biblioteksstyrelse, i hvilken icke pastor är själfskrifven ordförande, utan stämman kan sätta in hvem den vill som ordförande.

Jag tror äfven, att, ehuru pastor är själfskrifven ordförande i skolorådet, detta icke betyder detsamma som att han styr det. Han är med där, det är sant. Men man kan väl såsom regel antaga, att prästen, som själf hör till den litterata klassen, också är litterärt intresserad. Det finnes säkerligen här i kammaren många, som kunna vitsorda, att ett lifligt intresse för folkbildningen finnes hos en stor del af det svenska prästerskapet. Detta är åtminstone min öfvertygelse.

Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)

Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)

Jag tror, att det skulle komma att medföra stora fördelar, om man lade dessa bibliotek under en enhetlig ledning, emedan intresset då blifver mera koncentreradt. Det kan ju ligga en fara i att både kommunalstyrelsen och kyrkostämman kunna upprätta bibliotek och sköta om biblioteksangelägenheterna, den faran nämligen, att ett deladt ansvar icke är något riktigt ansvar. Den ena parten kan ju tycka, att den och den saken borde kommunalstämman intressera sig för och tvärtom. Det är därför bättre, att *en* har ansvaret, ty då blifver intresset större. Jag är därför öfvertygad om, att goda skäl ha bjudits för, att biblioteksärendena böra läggas under kyrkostämman, och jag tror, att däraf en god utveckling kunde ha varit att förvänta.

Man kan visserligen anmärka, att på vissa håll skulle de berörda olägenheterna kunnat komma att inträffa. Ja, det är sant; men det kan också tänkas, att en ointresserad kommunalstämma kan hämma utvecklingen af bibliotekssaken, och det är icke mycket bättre.

Jag tror det viktigaste är, att tillfället till bokurval lämnas i synnerhet i de aflägsnaste bygderna. Det är icke så lätt att välja böcker till nyinköp, äfven om man vill främja ett allmänt intresse. En stor vikt ligger därför på de centralföreningar, som skola förmedla bokinköpen. Det har äfven visat sig, att i Norge, där det finnes en centralbyrå i Kristiania, denna är af stor betydelse. Den utskickar tryckta boklistor till samtliga socknar i Norge, och i dem få dessa sockenbiblioteks styrelser pricka för de böcker, som de vilja hafva, hvarefter listorna återsändas. Centralföreningen ombestyr sedan inköpen hos förläggarna direkt till billigt pris, skaffar rabatt m. m. Detta är naturligtvis en viktig sak i fråga om bokinköpen.

Emellertid har utskottet gått en annan väg och föreslagit, att man skulle låta biblioteksfrågorna sortera antingen under kommunal- eller kyrkostämma eller bäggedera, och att anslagen skulle vara oberoende däraf. Och då jag framför allt är angelägen om, att en så god sak skall så fort som möjligt komma till stånd, vill jag ej lägga några stötestenar i vägen, utan vill härmed förklara, att jag för min del är benägen att acceptera utskottets förslag.

Däremot kan jag ej annat än finna det innebära ett obehöfligt uppskof att acceptera den vid utskottets betänkande fogade reservationen. Ty någon vidare utredning om sättet för kommunalstämmans eller kyrkostämmans ledning af denna sak torde ej behöfvas, utan nog är Riksdagen i dag färdig att besluta i den frågan, och följderna af reservationens antagande skulle blott blifva en minskning i statsbidragen. Saken skulle således därigenom icke föras fram. Allting beror härvidlag på god vilja och intresse, mina herrar; och huru starka de båda äro, framgår bäst däraf, att redan efter Riksdagens skrifvelse under utredningstiden och innan den dag som i dag är, har folkbibliotekssaken tagit en storartad utveckling. Den har väckt intresse på alla håll, ungdomen har tagit den om hand

och med sin lifaktighet och sin kraft satt den i rörelse; och jag hyser den lifliga förhoppningen, att, om Riksdagen i dag beslutar i öfverensstämmelse med utskottets förslag, jag ej skall finna mina farhågor till fulla besannade, utan att det i stället skall bli en ädel täflan mellan olika myndigheter att främja folkupplysningens sak så mycket som möjligt.

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)*

Vidare anförde:

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Först vill jag erinra om att på sidan 72 i betänkandet, där min reservation finnes, förekommer ett tryckfel i fråga om en siffra. Det står nämligen taladt om 24,000 skoldistrikt i stället för, såsom tydligt framgår af öfriga siffror, det skall vara 2,400.

Hvad sedan själfva frågan beträffar, så har, såsom herrarne väl funnit, jag för min del bifogat en reservation, då jag icke kunnat fullt förena mig med utskottets föreliggande framställning. Jag är enig med utskottet därutinnan, att jag syftar precis åt samma mål som utskottet, nämligen att såväl kommunbibliotek som församlingsbibliotek jämte öfriga här omnämnda bibliotek måtte komma i åtnjutande af statsunderstöd. Men det är blott om *sättet* för att vinna målet, som någon skiljaktighet råder mellan utskottets och min uppfattning. Ty enligt mitt förmenande kan utskottet icke nå sitt syfte, nämligen att kommunbiblioteken skola komma att få dessa statsunderstöd, af det enkla skälet, att om utskottets förslag här bifalles, så komma icke några kommunbibliotek att inrättas, och detta af helt naturliga skäl. Det är nämligen alldeles tydligt, att den, som vill, att det skall vara endast församlingsbibliotek, kan påvisa, att i det föreliggande lagförslaget förekomma ändringar i icke mindre än ett tiotal paragrafer af kyrkostämmoförordningen; och naturligen kunna vi på landsbygden ej vara så klyftiga, att vi kunna finna någon synnerligen skarp skillnad mellan kommun- och församlingsbibliotek. En kyrkostämмоordförande kan då t. ex. uppträda och säga, att det är alldeles tydligt, att samtliga biblioteken höra till kyrkostämman, ty här talas i den och den paragrafen i kyrkostämmoförordningen om bibliotek; men om jag då skulle framhålla, att äfven kommunalstämman är befogad att handhafva bibliotek, så kan jag icke uppvisa en enda paragraf, en enda ändring i kommunalstämmoförordningen, där bibliotek finnas omnämnda. Jag vet mycket väl, att häremot kan göras den invändningen, som utskottet äfven redan upptagit, att enligt § 7 i kommunalstämmoförordningen tillkommer det kommunalstämma att handlägga alla ärenden, som icke höra under kyrkostämman. Detta känner jag också mycket väl till, men vid en sådan konflikt, som kan uppstå mellan kommunal- och kyrkostämmorna, är det tydligt, att man blott behöfver påvisa, att biblioteken höra under kyrkostämman, af det enkla skälet att i

Angående
understöd åt
folkbibliotek.

(Forts.)

kyrkostämmoförordningen finnes ordet bibliotek nämndt, men ej annorstädes.

Jag vill inom parantes säga, att anledningen, hvarför jag ej kunnat vara med om utskottets förslag, alldeles icke är den, som herr statsrådet nyss antydde, nämligen att det är kyrkoherden, som leder kyrkostämman. Nej, det är en annan anledning, ty jag tror nog, att om de församlingsmedlemmar, som hafva talan på kyrkostämman, sköta sig väl — och det bruka de nog nu för tiden göra — så kunna de nog förhindra, att ordföranden utöfvar något skadligt inflytande på stämman. Men det är en annan sak, som gjort, att jag intagit en bestämd ståndpunkt mot, att kyrkostämman utslutande skulle vara den, som i verkligheten komme att handhafva dessa ärenden, och det är den, att vissa personer för sin religiösa uppfattning eller på grund af de åtgärder, de vidtagit i anledning af den uppfattningen, icke hafva talan å kyrkostämman. Och jag är dock öfvertygad om, att många af dessa dissenters äro lika bildningsälskande som hvilken annan som helst, huru högkyrklig han än må vara; och det är just därför, som jag ej kunnat vara med om detta förslag. Jag är fast öfvertygad om, att om vi nu antaga utskottets förslag, så kommer det att blifva kyrkostämman, som tager hand om dessa ärenden; och jag kan ju gärna erkänna, att därmed har ej någon så stor olycka skett, åtminstone ej såsom förhållandena *nu* gestalta sig. Ty det är ej ännu så synnerligen många, som anmält sitt utträde ur statskyrkan, men det kan komma andra tider och det fortare än vi tro, då äfven detta kan få stor betydelse. Men framför allt måste jag säga, att jag älskar ärliga och uppriktiga lagförslag, som äro sådana, som de se ut att vara, och som ej heller verka på annat sätt. Och med den uppfattningen vill jag säga, att hellre skulle jag rösta för Kungl. Maj:ts förslag än för utskottets, ty i Kungl. Maj:ts förslag är saken alldeles bestämd och klar, så att man ej behöfver advocera hit eller dit, ty af detta förslag framgår det tydligt, att det utslutande är *kyrkostämman*, som skulle handlägga dessa ärenden.

Man vill nu till sitt stöd åberopa utskottets motivering, men huru många är det på landsbygden, som känna eller äro i tillfälle att läsa motiveringar till de lagförslag vi här antaga?

Utskottet har äfven, såsom det synes, varit tveksamt i vissa stycken. Utskottet säger nämligen:

»Utskottet har sålunda tänkt sig, att understöd af statsmedel skulle utgå till skoldistrikt utom Stockholm och Göteborg samt till territoriell församling i nämnda städer för upprättande och underhåll af *församlingsbibliotek* äfvensom tiil lands- och stadskommun för upprättande och underhåll af *kommunbibliotek*, och skulle enligt utskottets förmenande förstnämnda slag af bibliotek kunna utgöras af eller i sig innefatta skolbibliotek, såväl för lärare som lärjungar.» Däri är jag naturligen äfven enig med utskottet, men så säger detta vidare:

»Med frågans lösning på denna väg torde det emellertid kunna ifrågasättas, om öfver hufvud taget några nya bestämmelser behöfva införas i kyrkostämmoförordningarna, eller, därest så bör ske, om icke äfven i förordningarna angående kommunalstyrelse på landet och i stad särskilda bestämmelser erfordras rörande kommunbiblioteken.» Utskottet har således ungefär samma uppfattning som jag, men så finnes det här åtskilligt i utskottets resonemang, som jag ej vill trötta kammaren med att uppläsa, hvarigenom utskottet söker att advocera bort detta; och utskottet tröstar sig med, att det nog skall bli bra, och hoppas på, att § 7 i kommunalstämmoförordningen skall komma att göra allt, så att det ej blir någon fara i dessa stycken, utan såväl kommunalstämma som kyrkostämma skola taga befattning med dessa ärenden. Jag medgifver, att äfven kommunalstämman *kan* komma att göra det, men enligt min uppfattning kommer det att bli så, att det faktiskt blir kyrkostämman, som ensam kommer att sköta denna sak, då det ju ej säges ett ord om att äfven kommunalstämman skall kunna hafva befattning därmed. Jag vill naturligtvis ej förorda, att så skall ske; men *om* det skall gå så, är väl bättre, att man skrifer lagen tydlig och klar i det hänseendet. Det är ej så lätt att skilja mellan dessa båda uttryck: kommunbibliotek och församlingsbibliotek, att man däraf skall kunna draga den slutsatsen, att det är vissa bibliotek, som höra under kommunalstämman, och vissa, som höra under kyrkostämman. Det kan nog gå för sig, då frågan nu diskuteras här och då det är en klar motivering, men i lagtexten kommer det aldrig in någon motivering, och följaktligen kan man då lätt förbise detta; och det är gifvet, att den, som vill draga in biblioteken under kyrkostämman — ett organ, där vissa personer ej hafva talan — kommer att framhålla hvad som är till hans förmån, nämligen alla dessa ändringar i kyrkostämmoförordningen. Utskottet har visserligen ändrat om uttrycket »bibliotek» till »församlingsbibliotek» för att det skall blifva något klarare i dessa paragrafer, där uttrycket förekommer; men i alla händelser är detta förslag sådant, att det blott blir på grund af sådana härfina tolkningar som man skall kunna skydda sig mot dem, som vilja draga biblioteken under kyrkostämman. Det är därför jag anser, att, oaktadt jag är fullt enig med herr statsrådet i, att reformen är både nödig och brådskande, det ändå är viktigare att få utredning om, hvilka ändringar som böra vidtagas äfven i kommunalstämmoförordningen, om ock frågan därigenom skulle uppskjutas ytterligare något år, än att vi nu taga detta förslag, som verkar annorlunda, än det ser ut.

På grund af dessa i korthet anförda skäl ber jag att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till min vid betänkandet fogade reservation.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Utskottet har varit alldeles ense med regeringen däri, att denna fråga är en

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)*

Angående
understöd åt
folkbibliotek.

(Forts.)

mycket viktig fråga; och utskottet har därför velat så godt det kunnat främja frågans lösning. Utskottet har däremot icke varit ense med regeringen därom, att någon tvingande nödvändighet skulle finnas att inordna nu ifrågavarande slag af bibliotek under en och samma myndighet. Vi hafva visserligen ansett, att de s. k. skolbiblioteken med nödvändighet skola sortera under kyrkostämman, och vi hafva därför tänkt oss, att församlingsbiblioteken, som kunde komma att utgöras af skolbibliotek eller i sig innefatta sådana, skulle komma att sortera under kyrkostämman; men däremot ha vi velat hålla fram, att *vid sidan* af dessa församlingsbibliotek skulle finnas andra, nämligen kommunalbibliotek, hvilka skulle sortera under kommunalstämman. Och vi ha trott, att genom denna uppdelning och denna likställighet mellan dessa två slag af bibliotek det skulle uppkomma fri täflan att upprätta vare sig församlingsbibliotek, om man önskade sådana, eller kommunalbibliotek, om man ville ha sådana. Om man vill följa denna utskottets tankegång, skall man finna, att det var nödvändigt att göra dessa ändringar i kyrkostämmoförordningen, ty om man icke gjort dessa ändringar i densamma, skulle kyrkostämman icke kunnat befatta sig med församlingsbibliotek.

Däremot har det icke förelegat någon tvingande orsak att göra ändring i kommunalstämmoförordningen, ty det faller af sig själfvt att kommunbibliotek skall lyda under kommunalstämma. Detta behöfver icke sättas ut tydligt, enär enligt 7 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet från de kommunala angelägenheter, hvilka skola till öfverläggning och beslut i kommunalstämma upptagas, äro undantagna endast sådana, om hvilka särskildt stadgas, att de till behandling å kyrkostämman skola upptagas.

Nu fruktade den föregående ärade talaren, att man på landsbygden icke skulle förstå denna skillnad. Jag får då säga, att jag har en högre tanke om landsborna, än han tycktes hafva. Jag tror verkligen icke, att de äro så — enfaldiga! För öfrigt, äfven om de i början icke förstode det riktigt, så hafva vi ju här i landet en press, som är vaken, och den skall nog draga försorg om att de få veta, att båda slagen af bibliotek förekomma och att de kunna välja hvilken typ de behaga.

Nu har frågan emellertid genom Första Kammarrens bifall till det föreliggande utskottsförslaget kommit i det läge, att det står i Andra Kammarrens skön att bestämma, huruvida denna reform skall genomföras nu eller icke. Därvidlag kan jag för min del omöjligt fatta, att det skall ligga någon fördel i att nu uppskjuta frågans afgörande.

Den utredning, som den föregående talaren begärt, föreligger ju redan: den kan icke komma i någon annan form. Om man då icke gärna kan vänta sig att framdeles få något uppslag i ärendet på grund af en sådan utredning, är det väl bäst att taga det här föreliggande förslaget, äfven om man icke anser det vara precis

idealet. Åt framtiden må det i så fall vara förbehållet att afgöra, om och hvilka ändringar kunna anses vara behöfliga. Folkbildningsarbetet och folkupplysningen främjas i alla händelser bäst därigenom att vi nu icke bringa frågan på fall, utan enhälligt sluta oss till det förslag, som har all utsikt att gå igenom.

På de skäl, jag här anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förevarande hemställan.

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)*

Med herr Zetterstrand förenade sig herr *Nilsson* i Skärhus.

Herr Larsson i Lund: Herr talman, mina herrar! Emedan det är jag, som åstadkommit den »fnurra på tråden», om hvilken herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet talade, anser jag det vara min skyldighet att yttra några ord, då frågan nu föreligger till kammarens afgörande. I det skick, hvori ärendet nu föreligger i utskottets betänkande, kan jag icke anse det vara af behovet påkalladt att närmare redogöra för den principiella skillnad i uppfattningen, som råder mellan mitt och Kungl. Maj:ts förslag. Den är alldeles tydlig, och jag tror, att den principfråga det här gäller är alldeles för viktig att kunna skjutas undan såsom endast »en fnurra på tråden».

Den ärade reservanten har erinrat om en mycket viktig omständighet, som alldeles bestämdt talar emot att förlägga de bildningsmedel, hvarom här är fråga, under kyrkostämman, nämligen den omständigheten att icke-statskyrkomedlemmar — hvilka naturligtvis måste vara fullt lika intresserade af folkbildningsrörelsen som statskyrkans egna medlemmar — äro alldeles utestängda från hvarje deltagande i afgörandet af frågor, som röra folkbibliotek, för så vidt de falla under kyrkostämmas behandling.

Nu är det visserligen sant, att utskottet velat lämna öppet för vederbörande menighet att till behandling upptaga biblioteksfrågor vare sig på kyrkostämman eller på kommunalstämma. Och jag kan icke neka till, att, då jag först hörde omtalas det resultat, hvartill utskottet kommit, jag kände mig i viss mån ganska tillfredsställd. Då jag emellertid närmare öfvertänt saken och framför allt sedan jag kommit i tillfälle att läsa utskottets betänkande, blef tillfredsställelsen allt annat än stor — snarare fick den vika för en ganska stor otillfredsställelse.

Reservanten har påpekat att den formulering utskottet föreslagit kommer att leda till tvetydighet och till villervalla.

Utskottets ärade ordförande åter har fäst uppmärksamheten på att man velat väcka en ädel täflan mellan kommunalstämma och kyrkostämman att främja bildningssträfvandena. Ja, men man påträffar i detta sammanhang en bestämmelse i utskottets förslag till ändring i kyrkostämmoförordningen, som är ytterligt betänklig, så betänklig, att om det icke vore någon annan anledning än denna,

Angående
understöd åt
folkbibliotek

(Forts.)

skulle jag anse den vara alldeles tillräcklig för ett afslag å utskottets hemställan.

Utskottet föreslår nämligen, att statsanslag skall kunna utgå till församlingsbibliotek, som utgöra eller i sig innefatta skolbibliotek. Här gäller det två slags skilda intressen, som komma att bringas i konflikt med hvarandra genom denna formulering af utskottets förslag: det är skolbiblioteksintresset och folkbiblioteksintresset. Det, som är det väsentliga felet i hela detta förslag, är just sammanblandningen af skolbibliotek och folkbibliotek. Dessa båda institutioner hafva fullständigt skilda uppgifter. I viss mån sammanhänga de, det är sant, nämligen däri, att folkbiblioteken böra bygga på den i skolan lagda grunden; men det är också den enda punkt, hvori de båda sammanfalla. Så som utskottet nu formulerat förslaget till ändring af författningen, lider det väl intet tvifvel, att skolbiblioteksintresset kommer att blifva det allt uppslukande och att inom kommunerna detta intresse kommer att resultera i beslut om inrättande af församlingsbibliotek som utgöra skolbibliotek. Det är min oförgräpliga mening att så kommer att ske, och jag har grundad anledning att tro, att till ett sådant resultat kommer att medverka hela Sveriges folkskollärarekår.

Jag hemställer, hvilka utsikter det då kan förefinnas för folkbiblioteken, de verkliga folkbiblioteken — icke de, som afse vare sig lärarekåren eller skolungdomen, utan de, som afse den del af vår vuxna befolkning, hvilken trängtar till att söka en bildning utöfver den, som kunnat vinnas genom folkundervisningsanstalterna — jag hemställer, säger jag, hvilka utsikter då kunna förefinnas för dessa bibliotek att komma i åtnjutande af de fördelar, som kunna ligga i erhållandet af ett statsanslag. Ja, här skulle täflan uppstå! Man tänker sig då naturligtvis, att kyrkostämman skulle anordna ett församlingsbibliotek, som utgör skolbibliotek, och kommunalstämman skulle anordna ett kommunbibliotek, ett verkligt folkbibliotek. Den utvägen hade kunnat användas, om man icke, på samma gång man gjort dessa förändringar, också fastslagit, att hvarest så sker, där skola dessa båda bibliotek dela det statsanslag som kommer att utgå. Statsanslaget är nämligen i och för sig så ringa, att därmed icke synnerligen mycket — men dock något — kan vinnas, därest det odeladt tillfaller det ena biblioteket. Skall det åter uppdelas på två slag af bibliotek i samma kommun, blifva båda biblioteken alldeles otillräckligt understödda för att kunna verka såsom sig bör. Hvilketdera biblioteket, som härvidlag kommer att blifva lidande, tror jag ligger i öppen dag. Det blir folkbiblioteket, det blir kommunbiblioteket.

Skolbiblioteken och deras intressen äro så väl tillgodosedda inom alla kommuner. De hafva speciella organ i skolråden, de hafva sina målsmän i lärarekåren; men hvilka kunna inom kommunerna upptaga kampen för den i mina ögon minst lika viktiga, om icke ännu viktigare, institution som kallas folkbibliotek, kommunbibliotek?

Dessas uppgift är att vara komplement till något helt annat än folkskolan. De skola vara komplement till andra fria folkbildningsanstalter: föreläsningföreningar, arbetareinstitut och liknande anstalter. Endast under förutsättning att dessa institutioner, dessa bibliotek, få få utvecklas fritt och själfständigt, endast då kan man räkna på en fri och lycklig framtid för dessa bibliotek. Genom ett antagande af utskottets förslag synes mig möjligheten af en dylik utveckling vara alldeles afskuren, åtminstone för en mycket lång tid framåt. Genom att däremot antaga reservantens förslag finnes en möjlighet öppen att — på samma gång man tillgodoser skolbiblioteken, om hvilka alla äro ense — tillgodose folkbiblioteken i andra former, på annat och lyckligare sätt, än som kan ske genom utskottets förslag.

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.*

(Forts.)

Här har från statsrådsbänken uppmärksamheten fästs på att denna fråga är både viktig och brådskande. Ja, viktig är den för visso — brådskande också i någon mån — men hafva folkbiblioteken varit utan något offentligt understöd alltintill denna dag, må deras verksamhet icke kräfvä, att man nu gör något, som man inom kort skall ångra.

Genom antagandet af reservationen har man dessutom beredt dessa folkbibliotek åtminstone *någon* hjälp genom det understöd, som skulle utgå till de centrala föreningarna.

Fastän jag icke i alla hänseenden är ense med reservanten, så, då jag naturligtvis icke kan hafva förhoppning, att ett yrkande å bifall till min motion skall vinna något afseende, finner jag mig föranlåten att instämma i det af herr Daniel Persson gjorda yrkandet, emedan jag däri ser enda möjligheten att kunna åt framtiden rädda folkbiblioteken.

Häruti instämde herrar *Branting, Pettersson* i Södertälje och *Thorsson*.

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman, mina herrar! Om det, när här föredragna ärende behandlades inom utskottet, hade förefunnits någon utsikt att erhålla båda kamrarnes bifall till reservationen, skulle jag hafva anslutit mig till densamma. Den lösning af frågan, som däri förordas, tilltalar mig nämligen mer än utskottets förslag. Men då af diskussionen inom utskottet tydligen framgick, att Första Kammaren icke skulle komma att visa större tillmötesgående än det som tagit sig uttryck i utskottets förslag — något som äfven visat sig vara fallet, enär Första Kammaren redan antagit utskottets hemställan — så framstod för mig frågan: Är utskottets förslag så under all kritik och reservationen däremot så förträfflig, att jag bör ansluta mig till den senare, äfven med säker utsikt att alltsammans då faller och faller på ett sådant sätt, att frågan svärligen åter kommer upp i form af en kunglig proposition

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.*

(Forts.)

under den närmaste framtiden? Och på den frågan måste jag vid närmare eftersinnande svara ett bestämdt nej.

Som herrarne sett, så har utskottet lika väl som reservanten ansett, att vederbörande samhällen själfva skola äga bestämma, om församlings- eller kommunbibliotek skola inrättas. Ifall kammaren omfattar samma mening, vinnes följaktligen detta mål äfven med utskottets förslag. Sistnämnda förslag har äfven afsevärda företräden, enär, om det bifalles, frågan blir löst nu, då däremot reservanten vill uppskjuta afgörandet och hos Kungl. Maj:t begära ny utredning.

Herr Daniel Perssons för en stund sedan gjorda anmärkning att utskottet föreslagit tillägg till kyrkostämmoförordningen, i syfte att binda tillsynen öfver församlingsbiblioteken vid kyrkostämman, under det utskottet icke föreslagit motsvarande tillägg i kommunalstämmoförordningen beträffande kommunalbiblioteken, utgör tydligen reservationens kärna.

Det kan icke heller förnekas, att denna anmärkning har fog för sig. Ty det är anledning att frukta, att, då allmänheten, i synnerhet på landsbygden, ser, att det i kyrkostämmoförordningen talas om bibliotek och biblioteksstyrelser, får denna allmänhet lätt den uppfattningen, att alla af staten understödda bibliotek skola lyda under kyrkostämman. För att häfva denna farhåga skulle jag gärna hafva sett, att motsvarande tillägg till kommunalstämmoförordningen blifvit gjordt. Men då jag å andra sidan hoppas, att tidningspressen och den stigande folkupplysningen skola göra sitt till för att upplysa allmänheten om huru härmed förhåller sig, har jag icke af denna anledning velat bidra till frågans fall.

Beträffande slutligen utskottets förslag, att så väl församlingsbibliotek som kommunbibliotek skulle samtidigt kunna inrättas inom ett samhälle, hade jag till en början mina tvifvel om, huru fördelningen af statsbidraget i detta fall skulle verkställas mellan dessa båda slag af bibliotek. Men då de inom utskottet, som förstå sådana saker bättre än jag, hafva försäkrat, att svårigheterna härvidlag skola blifva skäligen minimala, har jag låtit mina betänkligheter äfven i detta fall fara.

Min liffiga åstundan att redan nu något blir åtgjordt i propositionens riktning har sålunda segrat öfver mina betänkligheter mot bristerna i — jag kan gärna säga — kompromissförslaget. Det är också min bestämda öfvertygelse, att man i framtiden lättare genomför ändringar och förbättringar i utskottets förslag, därest detta nu bifalles, än man genomdrifver ett beslut i reservationens riktning, om alltsammans faller vid denna riksdag.

Jag skall därför, herr talman, på dessa skäl anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen:
Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord med anledning af

hvad senast sagts utaf reservanten. Han har gjort den anmärkningen, att då man ser alla dessa ändringar i kyrkostämmoförordningen, men icke någon ändring i kommunalstämmoförordningen, kan å landsbygden lätt den mening utbildas, att det endast är kyrkostämman, som har med dessa saker att göra.

För min del tror jag dock, att denna farhåga svårligen kan befinnas grundad. Ett faktum är ju, att juridiskt får kommunalstämman rätt att bilda folkbibliotek och sköta dem. Ja, svarar man, men det märks icke, det kommer icke att uppfattas så i aflägsna bygder. Jag undrar dock, efter den diskussion, som förts här i denna kammare, och efter den motivering, som föreligger för förslaget, om det verkligen är att befara, att en dylik okunnighet skulle komma att på något ställe framträda, annat än möjligen för ett ögonblick eller så. I våra dagar är allmänheten ganska vaken i fråga om hvad som händer och sker, och, när nu denna fråga blifvit föremål för debatt här i Andra Kammaren och här fullkomligt nöjaktigt blifvit utredd och förklarad, torde nog den riktiga uppfattningen tränga fram äfven till de mest aflägsna bygder. Det finnes ju representanter för dessa bygder här i kammaren, som kunna redogöra för dessa saker i sina respektive hemorter och där bedrifva dem. Jag tror, som jag nyss sade, att kyrkostämmorna icke längre stå på den ståndpunkten att de låta leda sig, utan jag tror, att de äro myndiga representationer, och jag tror äfven, att kommunalstämmorna skola väl inse hvilka rättigheter de hafva i detta afseende och komma till insikt därom, fastän ingen ändring nu är gjord i kommunalstämmoförordningen. Annars skulle jag visserligen icke varit med om att acceptera utskottets förslag, utan då skulle jag hållit mig till herr Daniel Perssons i Tällberg reservation. Men jag anser, att det är ostridigt och klart, att kommunalstämman har bestämmanderätt öfver kommunbiblioteken.

Då Första Kammaren redan tagit utskottets förslag, hemställer jag för den goda sakens skull, hvilken jag önskar all framgång, om det icke voro lämpligt, att äfven Andra Kammaren förenade sig i detta beslut.

Herr Sandquist: För hvar och en af herrarne, som i likhet med mig haft någon erfarenhet utaf att handhafva sockenbibliotek och därvid också fått göra liknande bekantskap med de personer, som haft ledningen om hand såväl inom skolråd som kyrkostämma, som jag gjort, skulle det nog ligga nära till hands att uttala den åsikten, att man borde ansluta sig odeladt till Kungl. Maj:ts proposition i frågan. Nu är emellertid förhållandet icke så. Ty hvar och en har gjort sina erfarenheter i lifvet, och dessa erfarenheter äro hvarandra gifvetvis ganska olika, och med afseende fäst vid denna syupunkt, må det tillåtas mig att också uttala min uppfattning.

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)*

Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)

Nu har chefen för ecklesiastikdepartementet förklarar, att han för sin del accepterar utskottets förslag. Nå, hvad innehåller, mina herrar, utskottets förslag i fråga? Det innehåller ju, att man har *full frihet* att lägga detta ärende under kyrkostämman eller under kommunalstämman. Man har af ålder sagt, att »friheten är det bästa ting». Ja, väl handterad, är den »det bästa ting», och då kommunerna, enligt detta förslag, få full handlingsfrihet att bestämma, huruvida detta ärende skall höra under kyrkostämman eller kommunalstämman, så synes det mig, att man ifrån båda hållen mycket väl skulle kunna acceptera detsamma.

Man har talat om den stora *konflikt*, som skulle kunna uppstå mellan kyrkostämma och kommunalstämma. Mina herrar, i de flesta fall äro väl kyrkostämmans medlemmar och kommunalstämmans *samma slags folk*. Antalet dissenters, som utgått ur kyrkan och bildat egna församlingar, är jämförelsevis ganska ringa ännu, och vid sådant förhållande blir det, som sagdt, »samma slags folk», som besöker kyrkostämman och kommunalstämman. Den befarade konflikten mellan kyrkostämman och kommunalstämman synes mig sålunda vara af minimal betydelse.

Man har vidare sagt, att denna fråga, nämligen om folkbibliotek, skulle blifva undanskjuten till en långt aflägsen framtid, om utskottets förslag nu antoges. Ja, nog kan man påstå något sådant, men att bevisa det, det är icke så lätt, och har det åtminstone ännu icke blifvit gjordt. Ty där *frihet* finnes till utveckling, där behöfver man icke blottställa frågan för, att den skall klafbindas för en lång följd af år.

Man har också talat om hvad Sveriges lärarekår skall tänka i denna fråga. Jag tänkte därför upprepa hvad ecklesiastikministern nyss relaterade efter ordföranden för Sveriges lärarekårs förening, nämligen hvad herr Hammarlund anförde i denna fråga år 1899, men jag skall icke upptaga tiden därmed.

Det vissa är nog, mina herrar, att så långt tillbaka som år 1899, ordföranden i Sveriges lärare- och lärarinneförening då uttalade sådana ord, som nyss här citerades, och i hvilket anförande också en mycket inflytelserik medlem af Sveriges lärarekår instämde, nämligen herr Fridtjuv Berg; *den tiden* åtminstone var man af den mening, att biblioteksfrågan skulle kunna på bästa sätt vinna framgång, om man ville låta biblioteken sortera under kyrkostämman. Detta får väl ock anses utgöra ett bevis på, att Sveriges lärarekår *då* icke hade något emot att frågan utvecklades i sådan riktning. Jag skulle tro, att äfven den dag, som i dag är, icke råder så *skarp* brytning mellan lärarekåren och kyrkostämman med dess ordförande, att denna kår behöfver befarar, att frågan om folkupplysningens höjande genom skolbibliotek och sockenbibliotek skall vara *afklippt* och beröfvad sin framtid, därigenom att *full frihet* finnes att lägga densamma vare sig under kyrkostämman eller kommunalstämman.

Ja, herr talman, jag skulle, som sagdt, om utsikt därtill funnits, helst velat uttala min anslutning till Kungl. Maj:ts förslag i frågan, men då, som redan är känt, Första kammaren uttalat sig för utskottets förslag, och ecklesiastikministern har funnit sig belåten därmed och velat acceptera detta beslut, så skall jag be att få uttala min anslutning till detsamma.

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.
(Forts.)*

Herr Hammarlund: Frågans läge är ju, att om man vill att någonting skall göras, så måste kammaren antaga utskottets förslag. Detta förslag är nämligen redan antaget af Första Kammaren, och om denna kammare skulle ställa sig på reservantens sida, följer däraf, att intet resultat skulle vinnas vid denna riksdag. Ty någon sammanjämkning mellan reservantens skrifvelseförslag och Första Kammarens positiva beslut kan icke åstadkommas, och sålunda får frågan då falla. Men vi äro ju alla ense om, att frågan är särdeles viktig och icke tål något uppskof.

Afven rent praktiskt taget ställer sig saken så för mig, att ett bifall till utskottets förslag är mest lämpligt.

Det är ju så, att f. n. är det endast uti folkskolestadgan samt folkskoleinspektörsinstruktionen som det finnes föreskrifter om sockenbibliotek. Folkskolestadgan föreskrifver, att skolrådet bör »för vidmakthållande och utvidgning af i skolan förvärfvade insikter och i allmänhet för väckande och underhållande af lusten för god läsning befrämja inrättandet och begagnandet af socken- och skolbibliotek samt tillse, att lämpliga böcker därtill anskaffas». På grund af denna bestämmelse, som för öfrigt varit gällande i nästan oförändrad form ända sedan år 1842, har faktiskt en mängd bibliotek upprättats i församlingarne. Kan det då vara rimligt, att, när statsbidrag skall lämnas för sockenbibliotek, de bibliotek, som genom kyrkostämmans medverkan uppstått under de senaste sextio åren, icke skulle blifva delaktiga af detta understöd?

Kungl. Maj:t åter går för långt i andra riktningen, då han vill, att endast församlingsbiblioteken skulle få statsbidrag. På 1860-talet tillkom ett prejudikat af innehåll, att sockenbibliotek skola anses höra under kommunalstämma. På grund af detta prejudikat hafva också åtskilliga kommuner upprättat kommunalbibliotek, benämnda äfven de sockenbibliotek. När så är fallet, är det väl rimligt, att äfven dessa få del af det ifrågasatta statsanslaget.

Här finnas således för närvarande både bibliotek upprättade af församlingar och bibliotek upprättade af kommuner, och då vi skola lämna statsbidrag, synas alla skäl tala för att båda blifva delaktiga af detsamma. Utskottets förslag är ju också uttryck för denna uppfattning.

Såvidt jag kan finna, har reservanten egentligen ställt sig på samma grundständpunkt. Han vill nämligen, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida ej *såväl kyrkostämman som kommunalstämman* kunde tillerkännas befogenhet att handlägga ärenden rörande folkbibliotek och för sådana bibliotek erhålla statsbidrag. Således står

Angående
understöd åt
folkbibliotek.

(Forts.)

han principiellt på alldeles samma ståndpunkt. Skillnaden är blott den, att de som vilja bifalla utskottet förslag önska, att saken med detsamma förverkligas; reservanten åter vill hafva uppskof för ytterligare utredning. Men när frågan då kan tänkas igen komma fram, är mycket ovisst. Han vill hafva en utredning, huruvida icke frågan kunde lösas på det sätt utskottet definitivt föreslagit; men den utredningen har ju utskottet redan verkställt! Han säger vidare, att det kan blifva konflikt mellan kyrkostämman och kommunalstämman om denna sak på så sätt, att, om å kommunalstämman väcktes förslag om upprättandet af dylikt folkbibliotek, man kunde vilja göra troligt, att, efter som det i förordningen angående kommunalstämman ej står något om bibliotek, utan endast i förordningen angående kyrkostämman, kommunalstämman icke skulle äga att därom besluta. Jag ber då att få påpeka en sak, som synes mig hafva ganska stor betydelse härvidlag, nämligen att om utskottets förslag bifalles, så kommer naturligtvis att genom Svensk författningssamling utfärdas en kungörelse om denna sak, i hvilken kommer att meddelas, att statsbidrag utgår såväl till skoldistrikt för upprättande af församlingsbibliotek som också till lands- och stadskommun för upprättande och underhåll af kommunbibliotek. När det blir en författning, i hvilken det uttryckligen står, att statsbidrag lämnas till lands- och stadskommun för upprättande och underhåll af kommunbibliotek, kan jag icke tro, att det på någon kommunalstämman i riket skall råda den ringaste tvekan angående kommunalstämmans befogenhet att besluta upprättandet af sådant bibliotek.

Ett bifall till det nu föreliggande förslaget öfverensstämmer fullständigt med den princip, som uttalats i den af herr Berg och mig år 1902 väckta motionen i detta ämne, hvilken motion ligger till grund för Riksdagens skrifvelse i ärendet. Då denna fråga år 1899 upptogs af herr Boëthius, gällde det att ordna hvilken myndighet skulle hafva hand om denna sak. Denna motion föll emellertid. Frågan återupptogs, som sagdt, af oss år 1902. Då gällde det i främsta rummet statsbidraget. Frågan om hvilken myndighet skulle handhafva folkbiblioteken lämnade vi alldeles öppen och ansågo att vare sig den ena eller den andra myndigheten hade beslutanderätten därom i sin hand, så borde man kunna erhålla statsbidrag. Den motion, som ligger till grund för Riksdagens skrifvelse, öfverensstämmer alltså fullkomligt med det förslag, som blifvit utskottets lösning af denna fråga. Väl finnes i detta förslag en och annan detalj, som är mindre tilltalande, såsom t. ex. att kommun och församling skola dela ett så litet statsbidrag som 75 kronor, men sedan erfarenhet vunnits, kan ju lätt ändring häri åstadkommas. Hufvudsaken är, att vi en gång verkligen göra en början.

Herr talman, jag anhåller att få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Jönköping och *Sternner*.

Herr Persson i Tallberg: Herr talman! Jag begärde ånyo ordet med anledning af den siste talarens yttrande, då han sade, att det nog kommer att utfärdas en författning, hvori kommer att bestämmas att statsanslag skall utgå såväl till kommunbibliotek som till församlingsbibliotek. Det kan väl hända, att en sådan författning utkommer, men hittills åtminstone hafva vi icke sett den. Det är sannolikt, att det blir en kungl. kungörelse eller någonting sådant, men däri kommer säkerligen icke att talas ett ord om hvilken stämman som skall behandla dessa ärenden. Jag vill fästa herrarnes uppmärksamhet på att det icke står tydligt angifvet ens att kommunbiblioteken nödvändigt skola höra under kommunalstämmorna; det kan sålunda komma att gå så, att äfven kommunbiblioteken dragas under kyrkostämmorna — därför hafva vi ingen säkerhet alls!

Därtill kommer en annan sak, som jag icke vidrörde i mitt första anförande, men som herrarne kanske sett i min reservation, nämligen att jag ställer mig icke så litet tveksam, huruvida folkskoleinspektörerna äro de som uteslutande böra få inspektionen af dessa bibliotek om hand. Jag tror att man kan få fullt lika goda, ja till och med bättre inspektörer på annat sätt, än att folkskoleinspektörerna skola vara själfskrifna därtill. Många af dem äro nog lämpliga för detta uppdrag, men jag känner å andra sidan många, som ingalunda kunna kallas lämpliga därför, särskildt hvad beträffar den omständigheten, att de i viss mån skulle få bestämma, hvilka böcker skola finnas och icke finnas i dylika bibliotek.

Det framgår också af samtliga talares yttrande, som förordadt bifall till utskottets förslag, att de själfva finna vissa afsevärda svagheter i detta förslag, då de nämligen appellera till en vaken tidningspress, äfvensom till den diskussion som förts här i dag. Det är just det jag fruktar att det kommer att gå så, att man måste hafva till hands den diskussion, som förts i frågan här i dag, äfvensom att man måste anlita tidningspressen. Men af denna finns det, mina berrar, två slag! Det finns en tidningspress, som kan söka pressa frågan i den riktning jag befarar. Det är därför bäst att få tydliga bestämmelser, som uttrycka hvad man verkligen vill.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Jag ber att med några korta ord få angifva, hvarför mina sympatier i denna fråga luta åt den af herr Daniel Persson afgifna reservation.

Jag tror icke att det skulle vara så synnerligen farligt, om vid en eventuell votering denna reservation skulle blifva kammarens beslut. Det som, om det icke är det allra viktigaste, åtminstone torde vara det nära nog viktigaste i föreliggande förslag innefattas i den punkten, som i reservationen står å sidan 73 under littera b), nämligen anslag till de centrala föreningar, som verka såsom förmedlingsanstalter åt folkbibliotek eller upprätta vandringsbibliotek. Äfven i detta fall har ju Första Kammaren fattat beslut i öfverens-

Angående stämmelse med utskottets hemställan, som sammanfaller med reservationen.
 understöd åt
 folkbibliotek.

Forts.)

Visserligen kan det vara sant, att den kompromiss, som innefattas i utskottets förslag, måhända på ett lyckligt sätt tager afstånd från den princip, som är uttryckt i den kungl. propositionen, men jag kan i alla fall icke neka till att de farhågor, som uttryckts af såväl reservanten som af andra talare, farhågor angående följderna af detta kompromissförslag, synas mig beaktansvärda.

Då Riksdagen redan förra året beslöt inrättandet af en öfverstyrelse för de allmänna läroverken, då vidare för närvarande en allt kraftigare tendens gör sig gällande att äfven få en sådan öfverstyrelse till stånd för folkskolorna, då slutligen den ofantligt starka och alltmer omkring sig gripande — man kan väl säga — folk-rörelse, som fått sitt uttryck i bildandet af föreläsningsföreningar, arbetareinstitut och dylikt, alldeles utan det ringaste men kunnat sköta sig själf, föreföll det mig, när jag läste Kungl. Maj:ts proposition, ganska märkligt, att de bibliotek det här gäller skulle ställas under kyrkostämmas vård. Man kan visserligen invända, att det är, om jag så må säga, principrytteri att på grund häraf vilja komma förslaget till lufs eller att åtminstone få dess genomförande uppskjutet. Men, mina herrar, jag kan ej värja mig för farhågan, att den uppfattning, åt hvilken herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyligen gaf uttryck med afseende å det lifliga intresse, som från prästernas sida skulle visats för folkundervisningsrörelsen, icke är riktig. Då man som jag varit i tillfälle att syssla med dessa frågor — jag har själf deltagit i föreläsningar för arbetare och i arbetareinstitutens verksamhet i öfrigt — har man verkligen fått en annan uppfattning med afseende å förhållandena i många trakter af vårt land. Det är just därför, att jag reagerar emot den kulturfientlighet, som på många trakter i vårt land gör sig gällande från prästernas sida, som mina sympatier luta åt herr Daniel Perssons reservation. Till stöd för denna min uppfattning vill jag anföra ett par exempel; jag skall icke nämna många. Kan det vara lämpligt att anförtro vården af folkbibliotek åt personer, som demonstrativt aflägsna sig från en föreläsning, där darwinismen behandlas — objektivt behandlas! Många liknande exempel skulle kunna anföras, men jag inskränker mig till endast ett. Kan det då vara lämpligt att anförtro vården af sådana bibliotek åt personer, hvilka skrifva bref till en föreläsare, som föreläst om jordens geologiska utvecklingshistoria: det vore lämpligare om ni hölle er hemma, än att komma och föreläsa om dylika amsagor!

Jag skulle för öfrigt kunna anföra exempel på det sätt, hvarpå sockenbibliotek skötas. Under många år har ett sådant bibliotek bestått af Fryxells Berättelser ur Svenska Historien och några olika exemplar postillor, samtidigt med att ett belopp af 500 kronor under många år legat orördt, ehuru det särskildt donerats att användas till sockenbibliotekets förkofran! Detta, mina herrar, är icke exempel,

som man måste leta efter med ljus och lykta, utan exempel, som skulle kunna mångfaldigas hur mycket som helst.

Jag tror därför, att det för sakens bästa väl kan vara skäl i att vi vänta ett år, eller flera kanhända, med beviljandet af det här begärda anslaget, och jag tillåter mig på grund af hvad jag anfört att yrka bifall till denna af herr Daniel Persson afgifna, vid nu föredragna betänkande fogade reservation.

*Angående
understöd åt
folkbibliotek.*

(Forts.)

Herr *Sandin* instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von *Friesen*:
Då den siste talaren, herr talman, åsyftade ett yttrande af mig, måste jag begära ordet för att påpeka, att han citerade mig orätt.

Jag har icke sagt, att *alla* präster äro intresseerade af folkbildningsarbetet. Jag har icke förnekat, att det finnes undantag. Jag har endast sagt och vädjat till erfarenheten, att det finnes ett stort antal präster, som både äro intresserade för och lifligt deltaga i folkbildningsarbetet. Men inom hvilken klass finnas icke undantag? De af herr Starbäck citerade exemplen vill jag visst icke betvifla. Det är mycket möjligt, att de inträffat, och jag tager för gifvet, att de verkligen inträffat. Men jag säger ännu en gång, att det äfven finnes präster af annat slag. Och jag kan aldrig gå in på att erkänna, att genom antagande af utskottets förslag prästerna skulle erhålla någon vare sig enväldig eller ens synnerligen stor makt öfver folkbibliotekens utveckling. Ty om allmänheten vill saken, kommer den nog i många fall att få prästerna med sig, och om den i något fall skulle få dem mot sig, så är det allmänheten, som har makten, och icke prästerna.

Härmed var öfverläggningen slutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen, såvidt densamma anginge ifrågavarande punkt. Herr talmannen, som nu gaf propositioner å dessa yrkanden, förklarade sig anse det förstnämnda yrkandet vara med öfvervägande ja godkänt. Emellertid begärde herr Branting votering, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och lagutskottets hemställan i första punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den vid utlåtan det fogade reservationen, såvidt densamma angår ifrågavarande punkt.

Omröstningen utvisade 131 ja mot 44 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Herr *G. S. Neiglick* aflämnade en af honom och herr *K. E. von Geijer* undertecknad motion, n:o 290, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af vin och maldrycker.

Denna motion blef på begäran genast hänvisad till Riksdagens särskilda utskott n:o 2.

§ 15.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 100, i anledning af väckta motioner om ändringar i stadgan angående skjutsväsendet,

n:o 101, i anledning af väckt motion angående grunderna för aflöning af lärare vid fortsättningsskolor,

n:o 102, i anledning af väckt motion angående aflöningen till ämneslärare vid högre folkskolor, och

n:o 103, i anledning dels af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, äfvensom stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt, dels ock af berörda förslag föranledda, i statsverkspropositionen gjorda framställningar om höjning af anslaget till högsta domstolen och nedre justitierevisionen.

§ 16.

Vidare anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till:

n:o 1, riksdagsbeslutets ingress och

n:o 2, riksdagsbeslutets slutmening samt till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 3, angående val af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare,

n:o 4, angående nedsättning af afgiften för inrikes postförsändelses rekommendation m. m.,

n:o 5, angående nedsättning af afgiften för inrikes postpaket m. m.,

n:o 6, rörande ändrad lydelse af 3 § i lagen angående jordfästning den 25 maj 1894,

n:o 7, rörande tillägg till 9 § i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863,

n:o 8, angående ändrad lydelse af 65 § utsökningslagen samt af 30 § konkurslagen,

n:o 9, angående ändrad lydelse af 25 kap. 20 § strafflagen,

n:o 10, angående lag om oäkta barns arfsrätt efter moder och modernefränder,

n:o 11, angående ändringar i gällande bestämmelser rörande skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka m. m., prästgård samt tingshus och häradsfängelse,

n:o 12, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret,

n:o 13, angående verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus,

n:o 14, angående ändring i gällande tullsats å smärgelduk m. m.,

n:o 15, angående lagstiftningsåtgärder för stärfjande af illojal konkurrens,

n:o 16, angående afskaffande af de i 32 § värnpliktslagen föreskrifna mönstringarne,

n:o 17, rörande ändring i vissa strafflagens bestämmelser angående förlust af medborgerligt förtroende samt af lydelsen af 58 och 122 §§ i strafflagen för krigsmakten,

n:o 18, angående förändrad organisation af den kontroll, som af staten utöfvas öfver bankverksamheten,

n:o 19, angående val af två fullmäktige i riksbanken och tre fullmäktige i riksgäldskontoret samt suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk,

n:o 20, angående förändrad lagstiftning rörande verkställighet af icke laga kraft ägande utslag i brottmål, och

n:o 21, angående ambulatorisk handel med tobak å gator
allmänna platser.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,20 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.